

Současná rodina a její právní status - komparace různých forem soužití

Ivana Durajová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ivana DURAJOVÁ**
Osobní číslo: **H108041**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Současná rodina a její právní status – komparace různých forem soužití**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etikety a pravidel společenskovedního výzkumu.

Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce. S vědomím těchto zásad a pravidel, a po konzultaci s vedoucím práce, bude práce zaměřena:

- na popis charakteristiky a vývoje rodiny a porovnávání různých forem soužití,
  - na hledání odpovědi na otázku, z jakých důvodů si lidé volí různé druhy soužití,
  - na možnosti sociální pedagogiky při upevnění vztahů mezi jednotlivými členy rodiny.
- Součástí práce bude kvalitativní výzkum z klubu maminek a mateřského centra. Výzkum bude zaměřen na zjištění důvodů různých druhů soužití, popř. výhod či nevýhod těchto druhů soužití.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Haták V., Hanáková V., Domáci právník – První pomoc v oblasti práva, Pardubice: May Day, 2007.

Holub M., Nová H., Ptáček L., Zákon o rodině, Praha: Leges, 2011.

Hrušáková M., Králíčková Z., České rodinné právo, Masarykova univerzita v Brně a Doplněk, 2006.

Jedlička R., Klíma P., Kořán J., Němec J., Pilař J., Děti a mládež v obtížných životních situacích, Praha: Themis, 2004.

Matějček Z., O rodině vlastní, nevlastní a náhradní, Praha: Portál 1994.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková

Katedra práva a právní vědy

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. JUDr. Pavel Hungr, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

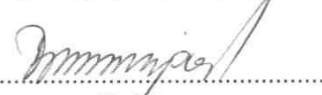
- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ivana Durajová

.....
Jméno, příjmení studenta

.....
Podpis

V Brně dne 15.03.2013

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vyrobené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato práce je zaměřena na problematiku proměny rodiny v současné společnosti. Také se věnuje srovnáním různých forem soužití, především manželství, nesezdanému soužití a registrovanému partnerství. Všechny oblasti jsou popsány v historických souvislostech jejich vývoje a změn. Uvedené právní předpisy, které jednotlivé formy soužití upravují, jsou srovnávány s ohledem na rozdílnost práv a povinností. V praktické části práce je proveden výzkum, zaměřený na příčiny a důsledky proměny rodinných vztahů.

Klíčová slova:

Rodina, manželství, partnerství, nesezdané soužití, registrované partnerství, singl, rodičovství, výchova, domácnost, rozvod

ABSTRACT

This work is aimed at the family transformations in the contemporary society. It also compares different forms of living together, namely marriage, unmarried cohabitation and registered partnership. All the related areas are described in historical context of their development and changes. The mentioned legal regulations which regulate the particular forms of cohabitation are compared in relation to the differences in rights and obligations. In the practical part the paper covers the research that was carried out to focus at causes and consequences of a change in family relations.

Keywords:

Family, marriage, partnership, unmarried cohabitation, registered partnership, singles, parenthood, upbringing, household, divorce

Děkuji vedoucí své bakalářské práce PhDr. et Mgr. Zdeňce Vaňkové za cenné rady a připomínky v průběhu práce i za její metodické vedení, které mi pomohly úspěšně dosáhnout stanoveného cíle.

Současně bych tímto chtěla poděkovat vedoucí mé odborné praxe Bc. Michaele Zelinkové za pomoc, kterou mi poskytla po dobu naší spolupráce a vstřícnost při zodpovídání mých dotazů.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 RODINA V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI.....	11
1.1 PROMĚNY RODINY	14
1.2 FUNKCE RODINY.....	20
1.3 RODINNÉ PROSTŘEDÍ	24
2 RODINA A JEJÍ PRÁVNÍ STATUS.....	25
2.1 ZÁKON O RODINĚ	30
2.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA NESEZDANÉHO SOUŽITÍ.....	32
2.3 ZÁKON O REGISTROVANÉM PARTNERSTVÍ.....	38
3 FORMY SOUŽITÍ	41
3.1 SŇATEK, MANŽELSTVÍ, ROZVODOVÉ ŘÍZENÍ	41
3.2 NESEZDANÉ SOUŽITÍ, PŘÍČINY A DŮSLEDKY	48
3.3 REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ.....	51
II PRAKTICKÁ ČÁST	53
4 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	54
4.1 VÝBĚR RESPONDENTŮ, METODY VÝZKUMU, VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	54
4.2 PŘÍPADOVÉ STUDIE.....	58
4.3 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ	64
ZÁVĚR	68
POUŽITÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY	70
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	71
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	73
SEZNAM PŘÍLOH.....	74

ÚVOD

Současná podoba rodiny je výsledkem dlouhodobého vývoje. Přes všechny změny, jimiž rodina ve svém historickém vývoji prošla, je stále nenahraditelnou institucí pro dospělého člověka a především potom pro děti. V důsledku změn, které proběhly v české společnosti především posledních 20 letech, se mění definice rodiny jako primární sociální skupiny, spojené zákonným manželským svazkem.

Současná rodina se dostává do určité izolovanosti vůči okolnímu prostředí (oddělené soužití generací, rozpad sousedských vztahů). Zároveň však ubývá chvil, kdy se rodina schází pohromadě, ztrácí se vzájemná komunikace mezi členy rodiny. Vysoká rozvodovost manželství se stává společenskou normou, stejně jako názor, že dítě nemusí vyrůstat v úplné rodině. S ohledem na socializačně výchovnou funkci rodiny se však potvrzuje nezastupitelná role obou rodičovských rolí pro vytváření hodnotových orientací a vzorů chování pro děti.

Ve společnosti postupně přibývá soužití, kde sice není naplněno právní kritérium manželství, přesto však fungují jako rodina, jejíž členové bydlí společně, vzájemně si pomáhají, vychovávají děti a vytváří tak bezpečné a stabilní prostředí. Lze je tedy považovat za rodiny funkční, přiměřeně plnící všechny požadované socializační funkce. Přesto se však odlišují od rodiny tradiční, založené na institutu manželství, především rozdílnou právní úpravou těchto soužití. Z nich potom vyplývají jisté odlišnosti pro všechny účastníky vztahu.

Práce si klade za cíl podat ucelenou právní charakteristiku manželství, nesezdaného soužití a registrovaného partnerství, a to v historických souvislostech, současnosti, i jako pohled na možný budoucí vývoj. Charakteristika právních vztahů u jednotlivých forem soužití a porovnání jejich odlišností z hlediska postavení partnerů, dětí a majetkových poměrů je dalším významným zaměřením práce. Zhodnotit zjištěné příčiny a konfrontovat je z právní i společenskou realitou. Posoudit možnosti sociální pedagogiky upevnit vztahy mezi jednotlivými členy rodiny.

Při zpracování teoretické části bakalářské vycházím z právních norem upravujících problematiku rodiny a soužití. Tento právní základ je doplněn obsahovou analýzou související odborné literatury, především s důrazem na popis současné právní úpravy a komparace jednotlivých forem soužití. Tato teoretická východiska jsou základem pro srovnání a zhodnocení výsledků praktického výzkumu.

V praktické části se zaměřuji na zkoumání důvodů pro vznik manželství i pro rozhodnutí partnerů, kteří spolu dlouhodobě žijí, pro neuzavření manželství. Cílem provedeného výzkumu je **ověření hypotézy**, že v menších obcích regionu (do 1.000 obyvatel) je vlivem pevnějších sociálních vazeb vyšší poměr uzavřených manželství než ve městě s vyšším počtem (tzn. nad 10.000) obyvatel. Současně bude testována hypotéza, že formu nesezdaného soužití volí spíše bezdětní partneři nižšího věku, zatímco starší páry vychovávající děti upřednostňují uzavření manželství.

Pro testování hypotézy jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu formou strukturovaného rozhovoru za použití uzavřených, škálových a otevřených otázek. Výzkumný vzorek zahrnuje zejména návštěvníky mateřských center a klubů maminek v Kyjově a obcích v blízkém okolí. Statistické shrnutí výsledků je doplněno několika případovými studiemi, v nichž jsem se zaměřila na hledání příčin volby dané formy partnerského soužití. V závěru práce jsou popsány možné výhody a rizika, které partnerům jednotlivé formy soužití přinášejí a zhodnoceno jejich sociální postavení ve společnosti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI

Rodina a manželství nejsou s životem společnosti spojeny od počátku lidské evoluce, ale jako společenské instituce jsou výsledkem jejího dlouhého historického vývoje. Tyto instituce vznikly až na takovém stupni rozvoje společnosti, kdy vzájemné sociální vazby mezi jejími členy byly nezbytné pro její další rozvoj. Na základě změny historických podmínek (výrobní poměry a materiální předpoklady) se mění funkce rodiny i manželství.¹ Původně dominující funkce reprodukční je postupně doplňována dalšími, pro rozvoj sociálních vztahů ve společnosti neméně důležitými, funkcemi a úkoly.

Počátek rodinného uspořádání je spojen se vznikem rodů, kde se všichni členové starali společně o potravu, hospodařili, uchovávali zásoby, připravovali pokrmy. V takovéto společnosti začínalo vznikat tzv. skupinové manželství.² Byla zde velká promiskuita, kdy často nebyl znám otec dítěte. Matka rozlišovala své děti od dětí ostatních žen, ale mateřská láska ještě nehrála takovou roli, protože výchovu zajišťoval celý rodový kolektiv. Děti patřili do kolektivu své matky a začali tak vznikat mateřské rody, které byly založeny na primátu žen, tzv. matriarchátu.

V důsledku zdokonalení výrobních nástrojů dochází postupně k dělbě práce mezi mužem a ženou. Materiální bohatství je určováno do vlastnictví muže, jako živitele a ochránce rodiny. Ženám naopak začíná být vymezována jejich specifická práce, jakou je starání se o příbytek, o děti, příprava potravy, kterou muži zajistí a mají tedy jen podružnou práci. Současně se začíná vytvářet párové manželství, kde je znám otec dítěte a zvyšuje se jeho zájem na tom, aby jeho majetek zdědili právě jeho vlastní potomci. Dědické právo je ustanoveno po linii otcovské a tak byl nastolen patriarchát.³ Žena se stává na muži závislou, on určuje pracovní zařazení jednotlivých členů rodiny a rozhoduje o výchově dětí. Začínají se objevovat nové společenské vrstvy a s nimi i první základy pro vznik budoucích států. Od počátku státu jsou vztahy mezi manželi, stejně jako mezi rodiči a dětmi regulovány státem a vzniká manželské a rodinné právo. Takováto forma rodiny spojená s existencí soukromého vlastnictví, společenských tříd a státu prochází během tisíciletého trvání mnoha různorodými proměnami.

V rodové společnosti, kdy výrobní prostředky byly ve společném vlastnictví všech jejích členů, byl i způsob života všech členů společnosti přibližně srovnatelný. Stejně byly také

---

¹ Manželství a rodina v minulosti, Klabouch J., Praha, Orbis 1962, str. 9

² Manželství a rodina v minulosti, Klabouch J., Praha, Orbis 1962, str. 13 - 15

³ Manželství a rodina v minulosti, Klabouch J., Praha, Orbis 1962, str. 18 - 20

podmínky pro život v rodině i v manželství. V době pozdější, kdy se společnost rozdělila na třídy a vrstvy, dochází k odlišnosti podmínek manželského a rodinného života. Co se však po dlouhou dobu jejího vývoje nezměnilo, bylo podřízené postavení ženy a dominantní postavení muže, který byl zaměstnán výrobní činností.⁴

Přestože jinou podobu manželství nalezneme ve společnosti otrokářské, feudální, v pozdějších etapách vývoje ve společnostech označovaných jako kapitalistické a socialistické, stejně jako v různých vývojových etapách a v historických podmínkách, zrovnoprávnění ženy je otázkou nastolenou až v průběhu 20. století.

Rodina z pohledu pedagogiky⁵ je označována za nejstarší společenskou instituci, která plní socializační, ekonomické, sexuálně – regulační, reprodukční, výchovné a další funkce. Vytváří emocionální klima, formuje mezilidské vztahy, hodnoty a postoje, základy životního stylu a etiky. Rodina je sociální skupina žijící ve vlastním prostoru kde se uspokojují potřeby, poskytuje péče a jistota dětem.

Nejčastějším modelem rodiny je rodina nukleární, ta je tvořena nejbližšími příbuznými, tj. oba rodiče a děti. Tento druh rodiny se v posledních letech značně proměňuje a mimo rodiny vlastní a úplné vznikají rodiny neúplné, nevlastní nebo náhradní.

Také **z pohledu sociologie**⁶ je rodina považována za nejdůležitější společenskou skupinu a instituci, která je základním útvarem každé společnosti a její základní ekonomickou jednotkou. Její hlavní funkce jsou reprodukce, socializace a přenos kulturních vzorů, důležitých pro zachování tradic i další rozvoj společnosti. Je to malá, intimní, relativně uzavřená skupina, kde převažují důvěrné osobní kontakty a silná citová vazba s vysokou mírou solidarity. Základem rodiny je zpravidla nějaká forma manželství (nejčastěji ji tvoří muž a žena) a vztahy rodičovství a sourozenectví, kde vznikají rodinné role, kterým se její členové po celý život učí. Vedle nukleární rodiny (orientační) je dosud poměrně častým společenským jevem i rodina rozšířená, která zahrnuje širší okruh příbuzných, např. rodina tří-generační. Dalším typem rodiny je rodina reprodukční, kde muž a žena vstoupí do manželství a zplodí dítě.

Současná rodina⁷ je nejčastěji rodina nukleární (jádrová), která je tvořena manželskou nebo partnerskou dvojicí (podle toho, zda muž a žena uzavřeli sňatek) a dětmi,

⁴ Manželství a rodina v minulosti, Klabouch J., Praha, Orbis 1962, str. 22

⁵ Pedagogický slovník, Průcha J. a kol., Praha, Portál 1995, str. 189 - 190

⁶ Velký sociologický slovník, Petrušek M. a kol., Praha, Karolínium, 1996, str. 941 - 943

⁷ Sociální psychologie pro pedagogy, Helus Z., Praha, Grada, 2008, str. 137 - 139

pro zpravidla malý počet členů se právě proto mluví o rodině nukleární. Současná rodina, je také rodina manželská, kde manželé jsou matkou i otcem dětem společným stejně jako dětem ze svých předchozích vztahů nebo dětem osvojeným, a rodina dvougenerační, která se skládá z generace rodičů a generace jejich dětí. Dále je možno současnou rodinu brát jako intimně vztahovou, protože je založena na emocionální blízkosti všech členů rodiny. Dalším znakem může být osobní individualizace, kde přestávají být zásadní historicky stanovené zvyky, hodnoty a tradice a každý člen rodiny je osobnost, která má možnost si zvolit, rozhodnout se a tudíž i nést za svá rozhodnutí zodpovědnost.

1.1 Proměny rodiny

Rodina v tradiční společnosti

Tato rodina se vyznačovala tím, že byla tvořena větším počtem členů – mimo rodiče a děti (mnohodětné rodiny) se do této rodiny zahrnují také prarodiče, tety, strýcové, bratřenci, sestřenice a svobodní příbuzní. Výběr partnerů byl na rodičích, ne na mladých lidech, kteří měli vstoupit do manželství, svobodná volba většinou nebyla možná a osobní hodnoty byly potlačeny. Rodiče vybrali svým dětem takové partnery, kteří byli dobře postaveni ve společnosti, měli potřebný kulturní status a disponovali patřičným majetkem.⁸ Proti labilitě manželství a manželské věrnosti uznávala církev princip nerozlučitelnosti, a tak nebylo běžně možné napravit nešťastné nebo nezdařené manželství. Muž byl hlavou rodiny, měl podle práva i církevního učení ženě poroučet a oprávnění ji trestat.⁹ Ve vztahu k dětem měl také převládající postavení, protože na jeho vůli závisela volba povolání, výběr partnera a dědické nároky. Děti, které se rodily, nebyly vychovávány pro radost rodičů, ale pro ekonomickou pomoc. Matky nechávaly své děti bez dozoru, docházelo k mnoha zraněním a úrazům. Vysoký počet narozených dětí byl tak regulován v důsledku jejich vysoké úmrtnosti.¹⁰ Mnoho dětí podléhalo nemocem, které nastaly následkem nedostatečné hygieny a podvýživy, která byla podmíněna chudobou rodiny. Často musely pomáhat v domácnosti, s hospodářstvím, starší děti se staraly o mladší sourozence. V tradičních rodinách plnil každý určenou funkci, nejstarší děti měly nastoupit místo rodičů, zdědit jejich majetek, společenské postavení a povolání.¹¹ Vzhledem k tomu, že se rodilo v rodinách mnoho dětí, byl pro rodiče problém všechny tyto děti zaopatřit a tak se udržovala rodinná pouta, která zajišťovala hmotnou i morální podporu.

Rodina ve společnosti moderní

Tato rodina se začíná vytvářet s nástupem tzv. průmyslové revoluce, kdy začínají ustupovat ruční manuální formy práce, jsou zaváděny nové výrobní postupy a tím dochází i k vyšší dělbě práce.¹² Zemědělství začalo ustupovat průmyslové výrobě, lidé z vesnic se stěhovali za prací do větších měst, přestávali pracovat, hospodařit a žít v rámci jedné domácnosti a rodina začíná ztrácet některé ze svých dřívějších významných funkcí. Vznikem nových institucí a zavedením povinné školní docházky odcházejí děti na větší

---

⁸ Sociologie rodiny, Možný I. Praha, Slon 2002, str. 19 - 20

⁹ Manželství a rodina v minulosti, Klabouch J., Praha, Orbis, 1962, str. 84

¹⁰ Sociologie rodiny, Možný I. Praha, Slon 2002, str. 20

¹¹ Manželství a rodina v minulosti, Klabouch J., Praha, Orbis, 1962, str. 93

¹² Manželství a rodina v minulosti, Klabouch J., Praha, Orbis, 1962, str. 112

část dne z domova. Škola tak převzala od rodiny výchovnou funkci. Nemocnice, lékaři a sociální zařízení převzali péči o nemocné, postižené a staré. Funkce, které rodině zůstaly, jsou spotřební, zábavní a citové.¹³

Mladí lidé mohli uzavřít manželství svobodně na základě lásky a sexuální přitažlivosti, souhlas či nesouhlas rodičů již nemá takový význam, jako tomu bylo dříve.¹⁴ Od roku 1811 byl vyhlášen Všeobecný občanský zákoník, který byl platný od roku 1812 i pro naši zemi. Tento zákoník jasně formuloval osobní, majetkové manželské právo, právní poměry rodičů a dětí, poručenství a adopci a to pro všechny společenské třídy. V osobním vztahu, ale stále byla žena podřazena muži, byl jejím zástupcem před soudy, úřady, rozhodoval o jejím zaměstnání, disponoval s jejich společným majetkem a měl disciplinární moc v rodině.¹⁵

Muž měl být podle občanského práva jediným živitelem rodiny a žena se měla starat o domácnost a pečovat o děti. Většinou rodin však výdělek manžela nestačil k tomu, aby rodinu uživil a některé rodiny neměly ani možnost bydlení a vlastní domácnost. Muž tedy přestává být jediným živitelem rodiny a i ženy se musí zapojit do práce v průmyslu. Na trhu práce mají však stále menší hodnotu než muži, pracují za menší mzdu, po práci se navíc musí postarat o domácnost, vykonávají domácí práce a pečují o děti. (Bylo známo, že ženy jako dělnice byly poddajnější, především matky, které se obětovaly za děti, pracovaly za podmínek, které byly mnohem nevýhodnější, snadno ustupovaly nátlaku, politicky se neangažovaly a neodporovaly svým zaměstnavatelům). Ženy pracovaly v nevyhovujících podmínkách, při velké fyzické námaze, byly vyčerpané a nemocné a to se dále projevovalo i na zdraví dětí a jejich počtu.¹⁶ Začínala se zvedat vlna odporu proti takovému zacházení se ženami a vznikala první hnutí zaměřená na emancipaci a zrovnoprávnění žen. Ženy se začaly vzdělávat (a to i vysokoškolsky) a tím mohly časem zastávat odborně srovnatelnou práci s muži. Takováto práce přinášela ženám ekonomickou nezávislost, rozhled a zapojení do společenského života a také potlačení svoji právní podřízenosti a hospodářskou nezávislost na muži.

Rodina ve společnosti postmoderní

Přechod moderní rodiny k rodině postmoderní se projevuje významnou kritikou modelu ženy v domácnosti, snížením stability manželství a zákonem je umožněn rozvod

¹³ Sociologie rodiny, Možný I. Praha, Slon 2002, str. 20

¹⁴ Rodina jako instituce a vztahová síť, Matoušek O., Praha, Slon 2003, str. 34

¹⁵ Manželství a rodina v minulosti, Klabouch J., Praha, Orbis, 1962, str. 123

¹⁶ Manželství a rodina v minulosti, Klabouch J., Praha, Orbis, 1962, str. 200 - 201

vzájemnou dohodou. Manželství je řešení pro ty, kteří chtějí mít dítě, v opačném případě mohou spolu žít bez sňatku. Sňatek už není institucí, která je začátkem společného života, ale jakýsi nadstandard. O rozchodu či rozvodu dnes rozhodují sami účastníci, dříve to byla pouze smrt, která ukončila manželství. Současná doba se vyznačuje větším ovládním svého osudu, ať už jde o jednotlivé členy domácnosti nebo celé rodiny. Převažuje hodnotový systém dosažených úspěchů, který vyzdvihuje samostatnost a nezávislost, naopak snižuje hodnotu symbolického dědictví. Muži i ženy chtějí zůstat sami sebou i v záležitostech, které dříve patřily k prožitkům sdíleným s partnerem. Vztahy přestávají mít hodnotu, dříve bylo důležité poskytnout uspokojení každému členu rodiny a nyní je kladen důraz na individualitu jedince (aby byl člověk šťastný především sám za sebe).¹⁷

Manželství ztrácí na atraktivitě, protože ukládá předem určené role. Soužití v nesezdaném svazku je hodnoceno kladně, protože je chápáno jako svobodnější forma svazku, a tak více vyhovuje individuálním požadavkům partnerů, zatímco v manželství musí konfliktní situaci řešit ke spokojenosti obou partnerů¹⁸ způsobem vzájemných ústupků, kterých jak se bohužel v současné společnosti zdá, jsme stále méně schopni.

Proměny rodiny v postmoderní době:

- snížení počtu sňatků,
- odkládání sňatků (mateřství) na pozdější dobu,
- vyšší počet rozvodů a rozchodů,
- snížení počtu narozených dětí,
- zvýšený počet neúplných rodin,
- zvýšený počet dětí narozených mimo manželství.¹⁹

Dříve narozené generace se stávaly rodiči velmi brzy, a i když se nyní posunul věk matek ke třiceti rokům, tak babičky jsou stále poměrně mladé a ve většině případů aktivně pracující. Nemohou pomoci s celodenním hlídáním a péčí o vnoučata tak, aby se oba rodiče mohli v případě potřeby věnovat zabezpečení ekonomických potřeb rodiny. Což může být pro rodiče problém, protože v těchto případech musí vyřešit starost a péči o dítě. V okamžiku, kdy se matka potřebuje vrátit do práce (např. z ekonomických důvodů) je problémem současné doby možnost umístění dítěte v předškolním zařízení.

---

¹⁷ Sociologie současné rodiny, Singly F., Praha, Portál, 1999, str. 88 - 91

¹⁸ Sociologie současné rodiny, Singly F., Praha, Portál, 1999, str. 88 - 89

¹⁹ Sociologie současné rodiny, Singly F., Praha, Portál, 1999, str. 87

Snížení počtu sňatků – dnešní mladí lidé sňatky neuzavírají z několika důvodů. Nemají potřebu žít s partnerem v manželství, ale stačí jen, že jsou spolu. Jsou širší možnosti studií a vzdělávání se v zahraničí, cestování apod. Dále mohou být důvodem ekonomická hlediska a to nejen ušetření nákladů spojených se svatbou, ale hlavně nemusí řešit bytovou situaci. Respektive jak vyplývá z dat získaných při mé odborné praxi, páry žijící v nesezdaném soužití často volí nájemní bydlení namísto společné koupě nemovitosti do podílového vlastnictví. Každý nemá to štěstí, že mu rodiče koupí nebo nějak jinak zajistí jeho vlastní bydlení. Potom nezbývá nic jiného, než požádat o hypoteční úvěr, který při dnešních cenách nemovitostí a průměrném platu splácí 20 – 30 let svého produktivního života. Děti narozené v manželství a mimo manželství mají stejná práva, odpadá tedy také tento důvod pro uzavření sňatku. Některé nesezdané páry čekají, až budou děti starší a budou se moci zúčastnit svatby svých rodičů.

Odkládání sňatků (mateřství) na pozdější dobu²⁰ – ženy, které odkládají mateřství, mají vyšší vzdělání, budují si svoji profesi, kariéru, žijí a pracují ve městě. Stává se dost často, že podléhají tlaku sociálního okolí a svolí ke sňatku i mateřství. Mateřstvím ovšem dochází i k určitým nevýhodám – po té, co zůstávají doma s dítětem, je zpomalen jejich kariérní růst. Jako další možné uvádím finanční znevýhodnění - peněžitá pomoc v mateřství je nesrovnatelně menší než plat a přechodem na rodičovský příspěvek se finanční situace ještě zhoršuje. Omezena je i osobní svoboda, protože péče o malé dítě je prvořadá a o dítě je třeba se starat celodenně. Některé páry se obávají, že nebudou dobrými rodiči, jestli tuto roli zvládnou, nebo nejsou spokojeni s politickou situací, které zde panuje. Narozením dítěte může utrpět i partnerský vztah v sexuální oblasti z důvodu vyčerpanosti a unavenosti žen. Matky ve vyšším věku však mohou mít zdravotní komplikace a i dítě může být v prenatalním věku ohroženo. Rodičovství je nezvratný stav, který nelze vzít zpět, a to vše jsou důvody, které musí budoucí rodič pečlivě zvážit.

Ovšem mateřství má i své výhody²¹ – přináší nový cit a vztah k dítěti, ženy nacházejí prostřednictvím dítěte smysl života a často přehodnocují své dřívější priority. Prostřednictvím výchovy dětí předávají určité morální hodnoty a nabyté zkušenosti. V osobních vztazích vidí svého partnera ve zcela nové roli otce, podobně jako muž vidí svou partnerku v roli matky, přičemž se v různých situacích (a nemusí to být jen situace

²⁰ Psychologie rodiny, Sobotková I., Praha, Portál, 2001, str. 114

²¹ Psychologie rodiny, Sobotková I., Praha, Portál, 2001, str. 115

krizové) poznávají sebe navzájem. Jistě je možné, že tyto nové role mohou vzájemný svazek posílit, ovšem pokud nejsou některým z partnerů (oběma) zvládnuty, stávají se často příčinou jeho rozpadu. V neposlední řadě jsou jejich potomci pokračovateli rodu dědici nejenom majetkových, ale současně i kulturních a morálních hodnot rodičů.

Vyšší počet rozvodů a rozchodů – jak jsem již uvedla výše, v rodině tradiční a moderní byl společný život muže a ženy spojen až do smrti. S ústupem vlivu církve a také jako důsledek postupné emancipace žen byly rozvody (dříve rozluky) za jmenovitě stanovených podmínek povoleny. Rozvody byly přístupné spíše majetným třídám a manželé z chudších vrstev se rozcházel jen fakticky a dále žili v konkubinátech. Československá manželská novela (z r. 1919) stanovila taxativní důvody rozluky a soudy zjišťovaly jen skutečnosti stanovené zákonem a nezkoumaly, zda skutečně nastal trvalý a hluboký rozvrat manželství, pro které už není manželství funkční, bez ohledu na děti.²² Československý zákon o rodinném právu (z r. 1949) zavedl nové pokrokové zásady jako povinný občanský sňatek, úplné zrovnoprávnění muže a ženy, odstranění diskriminace dětí, jejichž rodiče neuzavřely sňatek, snížení podmínek pro rozvod manželství a novou úpravu rozvázání manželství. Zrušení manželství rozvodem se připouští jen tehdy, pokud manželství, které bylo založeno na vzájemné lásce a odpovědnosti nemá již svoje opodstatnění z titulu jeho společenské funkce a zároveň není v rozporu se zájmy nezletilých dětí.²³ Z toho je zřejmé, že žádná společnost nesouhlasí s tím, aby se manželství rozváděla.

V dnešní době se manželé rozvádí již při prvních větších neshodách, často uváděnou příčinou je citovém ochladnutí nebo nalezení novém partnera v prvních třech letech manželství (viz. Příloha PI: Počty rozvodů podle doby trvání manželství). Bohužel, se v posledních letech rozvádí i manželství, která trvala přes 25 let a ubývá párů, které slaví tzv. stříbrné, zlaté, a diamantové svatby.

Snížení počtu narozených dětí – opět to souvisí mimo jiné s trendem odkládání mateřství, kdy ženy odkládají narození svého prvního dítěte, podle dostupných statistických údajů až ke třicátému roku svého věku (viz. Příloha PII: Živě narození podle věku matky a legitimacy). V dnešní době má rodina nejčastěji 1 – 2 děti, více dětí než 3 je spíše výjimkou. Opět na základě dat získaných provedeným výzkumem během mé odborné praxe jsem zjistila, že v Kyjově jsou pouze dvě rodiny, které mají více než 4 děti. V obou případech jsou to manželé vysokoškolsky vzdělaní a křesťansky založení. Snížení počtu

²² Manželství a rodina v minulosti, Klabouch J., Praha, Orbis, 1962, str. 226

²³ Manželství a rodina v minulosti, Klabouch J., Praha, Orbis, 1962, str. 242

děti v rodinách má nepochybně souvislost s dostupnou možností plánování rodičovství, což potvrzují získané výsledky šetření, kdy většina rodina je spokojena s počtem dětí a ten současně odpovídá jejich plánovaného počtu

Zvýšený počet neúplných rodin – dle analýzy Českého statistického úřadu²⁴ trvale roste počet neúplných rodin, přičemž dominující jsou rodiny matek s dětmi. Ty samozřejmě ovlivňují prostředí rodiny odlišně, než je tomu v rodinách úplných nebo v případech dětí žijících pouze s otcem. Posouzení a hodnocení výchovy a sociálního prostředí v těchto odlišně uspořádaných rodinách však není cílem této práce. Nicméně považuji toto téma za velmi zajímavé a vidím jej jako jednu z možností pokračování a rozšíření této práce. Na matkách samoživitelkách, pokud nemají navázaný žádný jiný vztah (přítel žijící ve společné domácnosti) závisí ekonomické zabezpečení rodiny a často nejsou schopny svou sociální situaci úspěšně řešit. Opět na základě svého průzkumu si dovoluji konstatovat, že matky starající se sami o děti a domácnost bez pomoci partnera mají dosažené nižší vzdělání a jsou častěji nezaměstnané než matky z úplných rodin. V neúplných rodinách je možné očekávat také vyšší výskyt závislostního chování dětí, jak o tom svědčí případy sledované při mé odborné praxi v Nízkoprahovém klubu Wu-Wej v Kyjově.²⁵

Nízkoprahové komunitní centra²⁶ mají významnou úlohu při prevenci asociálního chování dětí a mládeže. Nabízí možnosti nerizikového trávení volného času a některá centra pro tyto děti organizují výlety, víkendové a prázdninové akce v přírodě. Klub Wu-Wej v Kyjově se řídí zásadami nízkoprahovosti, tzn., že se snaží o odstraňování překážek pro vstup, jak fyzických, psychických tak i ekonomických. Děti a mládež od 11 do 26 let nepředkládají žádnou identifikaci, stačí, pokud se zapíše pod svým jménem nebo přezdívkou. Klub je vybaven počítači a tiskárnou, kde si mohou klienti udělat přípravu do školy (referáty, prezentace). Pro menší děti jsou k dispozici stolní hry, knihy i hudební nástroje (kytara, elektrická kytara). Několikrát do roka se organizují tvořivé dílny (malování na sklo, výroba šperků, ubrousková technika). Dále pak besedy na různá témata (šikana, návykové látky, sex). Nejžádanější a ovšem nejvíce nákladné jsou výlety, bohužel z důvodů nedostatku financí si musí zájemci uhradit aspoň jízdné (což je také pro mnoho klientů problém), ale vstupy a malé občerstvení již hradí klub.

²⁴ Český statistický úřad, neúplné rodiny [online, cit. 2013-01-20]. Dostupný z: www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam02012013analyza13.doc

²⁵ Nízkoprahový klub Wu-Wej [online] ©2007 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.kyjov.caritas.cz/sluzby/nizkoprahovy-klub-wu-wej/>

²⁶ Matoušek O. a kol., Sociální služby, Praha, Portál 2007, str. 87

1.2 Funkce rodiny

Cílem rodiny by mělo být uspokojování potřeb a požadavků všech členů rodiny v souladu se společností, ve které žijeme. Rodina plní několik poslání, které se v průběhu vývoje společnosti postupně mění a přetváří. Rodina by měla uskutečňovat mnoho funkcí a reagovat tak na potřeby a požadavky svých členů.

Jestliže je možné říci, že rodina vzniká vstupem muže a ženy do manželství (ať už bylo manželství uzavřeno pro graviditu ženy nebo zatím ne), tak taková rodina zatím se dvěma dospělými lidmi bude plnit jinou funkci, než která je bude očekávat později. Rodina se bude vyvíjet v čase, přecházet do různých etap a měnit se její skladba. Po narození dítěte nebo dětí můžeme hovořit o rodině s malými dětmi, kde se prolínají a vzájemně ovlivňují další funkce rodiny. S postupným vyrůstáním dětí by se dalo hovořit o rodině s předškolními dětmi, školními dětmi, adolescentními dětmi (puberťáky), studujícími dětmi a dětmi nebo spíše už dospělými, kteří začínají žít svůj vlastní samostatný život.²⁷ V závěru většinou zůstávají opět muž a žena (může nastat syndrom prázdného hnízda), ale zde už většinou nehovoříme o rodičích, ale třeba prarodičích, kteří již plní jinou a neméně důležitou funkci. V dnešní době již není tak obvyklé jako dříve soužití více generací společně "pod jednou střechou".

Biologická a reprodukční funkce – dříve vstupem muže a ženy do manželství vznikaly tzv. legitimní sexuální vztahy a právo na početí dětí²⁸. V průběhu doby s růstem zdravotnické osvěty a používáním antikoncepčních pomůcek bylo zabráněno nechtěným těhotenstvím a tak i vícedětným rodinám. V dnešní době má každá žena (budoucí matka – po domluvě s partnerem) právo zvolit si kolik bude mít dětí, popřípadě jestli nějaké bude mít. Důvody, které překáží mateřství, jsou ekonomické, budování kariéry, získávání zkušeností studiem či prací v zahraničí a v neposlední řadě v sociální politice státu. Dle statistických údajů od roku 2009 do roku 2011 opět klesá počet narozených dětí (rozdíl mezi roky 2009 a 2011 je průměrně 9 675 dětí minus) a zvyšuje se věk matek v průměru mezi 28 – 32 rokem věku (viz. Příloha PII: Živě narození podle věku matky a legitimacy). Dále se také dle statistických údajů v letech 2009 – 2011 rodí kolem 60 – 70% dětí mimo manželství. I přesto, že se děti rodí, ve velké míře mimo manželství není vyloučeno, že toto dlouhodobé soužití neplní svou funkci. Další diskutovanou otázkou je počet dětí

²⁷ Manželství a rodiny, Plaňava I., Brno, Doplněk, 2000, str. 143

²⁸ Sociologie výchovy a školy, Havlík R., Kořan J., Praha Portál r. 2011, str. 68

v rodinách, respektive jejich snižující se počet. Důvodem je opět ekonomické zabezpečení rodiny a nutné zabezpečení do budoucna.

Emocionální funkce – je nejvýznamnější a nejzásadnější funkcí rodiny, která je jinými druhy péče o dítě nenahraditelná. Dříve byla rodina hospodařící domácností, kde šlo především o každodenní přežití všech jejích členů. Založení rodiny nebyvalo běžně postaveno na citových základech, ale spíše na ekonomickém nebo i politickém zájmu (zpravidla rodičů) nebo nezbytnosti. Postupně se ale měnil vztah mezi mužem a ženou na dobrovolný výběr partnera, založený na vzájemné lásce, přitažlivosti a sympatii. Aby bylo možno podívat se na rodinu, která plní emocionální funkci, bylo potřeba změnit i roli dítěte. V první řadě zakázat práci dětí, které byly zařazeny do podílu na rodinném hospodářství, zavést povinnou školní docházku a sociálně právní ochranu dětí.²⁹ Teprve potom rodina může vytvářet takové prostředí, které poskytuje kromě ekonomického zabezpečení také potřebné citové zázemí, lásku, bezpečí a jistotu.

Ekonomická funkce – dříve byla životním prostorem pro širší rodinu, kde se dělbu práce vytvářely materiální statky, které sloužily k přežití, budoucímu zabezpečení a zvýšení vlivu a prestiže rodiny. Venkovskou rodinu prezentovalo hospodářství, kde pracoval hospodář a hospodyně a jejich děti, chudší nebo svobodní příbuzní a čeleď. Průmyslová revoluce, technologický a ekonomický rozvoj postupně odstraňují rodinné hospodářství předávané z generace na generaci a proměňují většinu mužů na dělníky a zaměstnance. Ženy z nižších vrstev pracují v továrnách nebo odcházejí do služby. Podmínky jejich práce v průmyslu však nebyly srovnatelné s pracovními a mzdovými podmínkami mužů. V této době se také začíná rozvíjet hnutí za ženskou emancipaci, vzdělávání žen a zrovnoprávnění v profesní a zaměstnanecké sféře. Ve druhé polovině 20. století ztrácí rodiny funkci hospodářsky produktivních jednotek a muži i ženy plní profesní role mimo rodinu. Z produktivních činností zůstává běžný chod a údržba domácnosti, popř. svépomocné práce při bytové výstavbě, práce na zahrádkách a chalupách z čehož může vznikat užitečné hobby.³⁰ Nová změna pro ekonomickou funkci přišla po roce 1989, kdy opět začaly vznikat soukromé firmy a podniky, v kterých spolupracuje celá rodina na hlavní nebo vedlejší pracovní poměr a tak představují samostatnou výrobní jednotku. Je otázkou, zda tato dominance ekonomické funkce v některých rodinách, především nad funkcí emocionální, nepřispívá k dnešnímu poněkud nezodpovědnému chování dětí z ekonomicky

²⁹ Sociologie výchovy a školy, Havlík R., Kořa J., Praha Portál r. 2011, str. 70 - 71

³⁰ Sociologie výchovy a školy, Havlík R., Kořa J., Praha Portál r. 2011, str. 71 - 73

úspěšných rodin, nebo naopak - zda důrazem na své dobré ekonomické zabezpečení neskrývají touhu po větším emocionálním prožitku ze strany svých rodičů.

Poruchy ekonomické funkce se mohou projevit ve finančním nedostatku rodin, v důsledku které může dojít ke vzniku nepříznivé sociální situace i oslabení možnosti jejího řešení. Ztráta zaměstnání, dlouhodobá nemoc jednoho z rodičů (ale i dětí), invalidita, ale také nástup matky na mateřskou a potom rodičovskou dovolenou nebo úmrtí jednoho z partnerů jsou okamžiky, které ohrožují ekonomickou stabilitu rodiny, její sociální status, potřebnou emocionální funkci a v konečném důsledku mohou vést k jejímu rozpadu a ukončení partnerského vztahu.

Zabezpečovací funkce – tuto funkci plnila rodina již od počátku své existence a ve všech vývojových fázích. Práce schopní členové rodiny byli povinni pečovat o děti, staré rodiče a další členy, kteří nebyli schopni pracovat. Až potom, co se nemohla postarat rodina, nastupovala náhradní péče společnosti, v podobě profesionálních institucí. Přechod k moderní průmyslové společnosti však přinesl oslabení rodinných vazeb a individualizaci života jedince.³¹ Větší svoboda a volnost však zároveň přinesla vyšší rizika a obtíže jejich řešení při vzniku krizové sociální situace, např. z důvodu tělesného nebo mentálního postižení. Bylo téměř nemyslitelné, aby osoby s postižením mohly zůstat v domácím prostředí a péči o ně často přebíraly specializované ústavy a zařízení. Děti s postižením byly umístěny do zvláštních škol a nebyly vytvářeny podmínky pro jejich integraci do běžných škol. Tato situace se začíná měnit po roce 1989, kdy se objevuje snaha o navrácení zabezpečovací funkce opět primárně rodině.

Výchovná a socializační - děti si v rodině postupně osvojují normy a požadavky společnosti, získávají vzory k napodobování, učí se základní sociální interakci a také prvním sociálním rolím. Dochází takto k utváření osobnosti dětí a jejich socializaci. Za velmi účinný prostředek působení na dítě v raném věku je chování matky a otce, tedy obou rodičů a jejich každodenní styk s dítětem i jejich chování k sobě navzájem. Společné aktivity rodičů s dítětem podporuje vzájemné poznávání a porozumění, rozvíjení schopností a vedení dítěte k napodobování vzorů. Rodiče neučí dítě jen základní pravidla chování vyžadovaná společností, ale podporují současně pozitivní emoční vztahy, které jsou důležité pro další život. Rodiče by měli vyžadovat dodržování společně dohodnutých

---

³¹ Sociologie rodiny, Možný I., Praha, Slon 2002, str. 20

pravidel a provádět jejich kontrolu, vést dítě aby se ze svých chyb poučilo, chválit je, trávit s dítětem co nejdelší čas a v největší možné míře se o ně zajímat.³²

Část výchovné a vzdělávací úlohy rodiny v moderní společnosti převzala škola a předškolní zařízení. Přestože dnešní děti a dospívající pobývají v prostředí školy podstatnou část svého času a škola se tak stává součástí životního stylu rodiny, není možné výchovné a socializační působení rodiny nahradit. Život rodiny se ale potřebám školy (rozvrh hodin, kroužky, prázdniny) často přizpůsobuje, kolektiv spolužáků významně ovlivňuje i hodnotový systém studentů a žáků. Školní úspěchy nebo neúspěchy a vztahy dítěte ve škole je pro rodinu jedním z nejdůležitějších témat. Školní úspěšnost dětí bývá (u více vzdělaných rodičů) jednou ze základních hodnot rodiny a také může být chápána jako nástroj udržení sociálního statusu.³³

Školka – někteří rodiče "odkládají" své děti do školky se záměrem, aby je školka vychovávala, nebo aspoň mírně převychovala. Tuto skutečnost opět nevidím jako příliš vhodnou. Pro děti je samotný nástup do školky velká psychická zátěž, a proto by měly přijít na zvládnutí očekávané zátěže co nejlépe připraveny. Musí se naučit respektovat cizí autoritu (paní učitelku) a ne jen své rodiče, musí si zvyknout na kolektiv dětí a spolupracovat s nimi, přizpůsobit se novému prostředí, přivyknout odlišnému dennímu režimu a musí se účastnit tvořivých a vzdělávacích činností v rámci předškolní výchovy.

Volnočasové aktivity - rodiče často hlásí (i velmi malé děti) do různých kroužků, aby se dále a více rozvíjely. Někteří rodiče to činí z důvodu pracovní vytíženosti, kdy současně nemají problém s financováním těchto kroužků. A někteří rodiče se takto chovají z důvodu, aby své dítě neochudili o předpokládaný zážitek, protože oni sami tuto možnost neměli. Podle svého vlastního názoru tak činí v nejlepším zájmu dítěte, často i v situacích, kdy vyžadované sportovní nebo umělecké výkony jsou postaveny nad možností dítěte. Je však skutečně dobře a je to v zájmu dítěte, takto jej zatěžovat? U mnoha dětí by možná stačil jeden vhodně zvolený kroužek týdně, aby mělo čas na své vlastní aktivity, hru se sourozenci nebo kamarády a dostatečný kontakt se svými rodiči.

---

³² ASPI, komentář k zákonu o rodině, stav k 07.01.2013

³³ Sociologie výchovy a školy, Havlík R., Kořa J., Praha Portál r. 2011, str. 75

1.3 Rodinné prostředí

Rodinu je možné z hlediska jejího fungování pochopit jako strukturovaný systém, jehož smyslem, záměrem i náplní je utvářet relativně stálé prostředí a prostor pro sdílení, reprodukci a vytváření života lidí. Rodiny se vyvíjejí v čase, ve kterém je potřeba vyvinout mnoho úsilí, jestli chceme, aby fungovaly a plnily své poslání. Život rodiny se odehrává v určitém prostoru (byt, dům) a tento prostor si postupně vytváří, pečují o něj, eventuálně i zvětšují nebo v průběhu času mění. V tomto prostoru je potřeba formovat a udržovat psychologické prostředí, ve kterém by mělo převažovat pozitivní emoční ladění, duševní zdraví, vzájemná blízkost, bezpečnost a jistota. Rodiče by měli své děti ochraňovat a pečovat o ně, zvládat problémy, krize a navzájem se podporovat.³⁴ Může se stát, a bohužel se to v posledních letech stává velmi často, že je rodinné prostředí nějak závadné a rodiny neplní dobře své funkce.

- Rodiny stabilizačně funkční – jsou takové rodiny, které zabezpečují svým dětem dobré podmínky potřebné k jejich zdravému rozvoji.
- Rodiny funkční s přechodnými problémy – v rodině se čas od času vyskytnou nějaké problémy, drobné krize, které se vyřeší a tím se vztahy upevňují.
- Rodiny problémové – v tomto případě již rodina velmi obtížně zabezpečuje své funkce, partneři hledají pomoc, ale stává se, že situaci nezvládnou a zvolí rozchod či rozvod, aby děti strádaly co nejméně.
- Rodina dysfunkční – některé funkce jsou po dlouhou dobu a závažně narušeny, je ohrožena výchova dětí. V těchto případech musí zasáhnout příslušné instituce, rodiče jsou poučeni, ale většinou nedodržují stanovená pravidla.
- Rodina afunkční – rodina zde již neplní žádné funkce a dítě je přímo ohroženo. Mohou to být různé druhy patologických projevů a v tomto případě je nutné dítě z takovéto rodiny odebrat.³⁵

Starost o udržení harmonického prostředí v rodině je záležitostí všech členů rodiny. Jistě se i v té nejlepší rodině mohou objevit konflikty nebo negativní emoce. V tomto případě je podle mého mínění základem komunikace, rozhovor o vzniklém problému, schopnost uznat chybu a omluvit se, kterou jej vyžadovat od dětí, ale musí jí být schopni i rodiče.

---

³⁴ Manželství a rodiny, Plaňava I., Brno, Doplněk, 2000, str. 73 - 74

³⁵ Sociální psychologie pro pedagogy, Helus Z., Praha, Grada, 2006, str. 152 - 153

2 RODINA A JEJÍ PRÁVNÍ STATUS

Rodina není v právních předpisech nikde přesně určena ani vymezena, ale manželství, osobní a majetkové poměry upravuje rodinné právo. Předmětem rodinného práva jsou tři základní právní vztahy:³⁶

- **Vztahy mezi manželi** – vznikají na základě dobrovolného a svobodného prohlášení muže a ženy, že spolu vstupují do manželství. Manželství je trvalé společenství muže a ženy, založené zákonem stanoveným způsobem, jehož hlavním účelem je založení rodiny a řádná výchova dětí (§ 1 zákona o rodině). Předchází tomu citové a fyzické vztahy, které by měly formovat pravý základ manželství. Rodinné právo upravuje zejména vzájemná práva a povinnosti mezi manželi, které jsou pro oba stejné, manželé jsou povinni společně žít, zachovávat si manželkou věrnost, vzájemně respektovat svou důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí (§ 18 zákona o rodině). Upraven je také zánik manželství, které zaniká z důvodů v zákoně vymezených.
- **Vztahy mezi rodiči a dětmi a jejich dalšími příbuznými** – jsou založeny na vzájemných právech a povinnostech vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti, vyživovací povinnosti a také práv a povinností dětí (blíže upraveno v "Úmluvě o právech dítěte). Nezletilé děti potřebují zvýšenou ochranu svých rodičů, ale i celé společnosti. Pokrevním příbuzenstvím vznikají i další právní vztahy mezi blízkými příbuznými (zákon o rodině neupravuje žádný vztah mezi sourozenci, ale je zde výslovně zakázáno uzavřít mezi sourozenci manželství). Vztahy mezi prarodiči a dětmi je upraven zákonem o rodině ve smyslu práva dítěte stýkat se s prarodiči. Pokud by rodiče dětí takovýto styk neumožnili, mají prarodiče právo obrátit se na soud, který (pokud je to v zájmu dítěte, rozvíjí jeho citový život nebo jej i jiným způsobem obohacuje) styk dítěte s prarodiči upraví.
- **Vztahy náhradní rodinné výchovy** – nahrazují vztahy mezi rodiči a dětmi v případech, kdy rodiče neplní nebo jen s obtížemi plní svoji rodičovskou zodpovědnost. Zákon přesně upravuje podmínky, za jakých okolností může být nezletilé dítě svěřeno do výchovy jiné fyzické osoby a upravuje jejich vzájemná práva a povinnosti.³⁷

³⁶ České rodinné právo, M. Hrušáková, Z. Králíčková, Masarykova univerzita, 1998, str. 13 - 14

³⁷ České rodinné právo, M. Hrušáková, Z. Králíčková, Masarykova univerzita, 1998, str. 35

Alternativními rodinnými modely rozumíme zejména:

- nesezdané soužití, které není přímo upraveno v zákoně o rodině, ale právní důsledky jsou vyvozovány z jednotlivých ustanovení občanského zákoníku nebo práva sociálního zabezpečení,
- registrované partnerství jako institut upravující soužití párů stejného pohlaví, které je upraveno vlastním právním předpisem.

Jedním z pramenů českého rodinného práva je zákon o rodině (zákon č. 94/1963 Sb., o rodině), který byl několikrát novelizován (poslední novela je ze dne 07.02.2012). Rodinné právo je odvětvím soukromého práva. V přijaté rekodifikaci³⁸ jsou normy rodinného práva obsaženy přímo v občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ze dne 03.02.2012, který bude účinný od 01.01.2014) a dosud platný občanský zákoník č. 40/1964 Sb., v platném znění.

Další prameny rodinného práva jsou zejména "Listina základních práv a svobod", "Úmluva o právech dítěte" a "Zákon o sociálně právní ochraně dětí".

Listina základních práv a svobod³⁹ – ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., obsahuje ústavně právní základ ochrany rodiny a rodičovství. Mimo základních lidských práv vymezuje v Hlavě čtvrté - Hospodářská, sociální a kulturní práva. Ústavně právní základ ochrany rodiny a rodičovství v článku 32 obsahuje například, že:

- rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona, je zaručena zvláštní ochrana dětí a mladistvých,
- ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče a ochrana v pracovních vztazích a odpovídající pracovní podmínky – lidský život je chráněn již před narozením,
- děti narozené v manželství i mimo manželství mají zásadně stejná práva,
- péče o děti a jejich výchova je právem rodičů, děti mají naopak právo na výchovu a péči od svých rodičů. Omezení práv rodičů a odloučení nezletilých dětí od rodičů smí být provedeno jen na základě rozhodnutí soudu a v souladu se zákonem,
- rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu.

---

³⁸ Rekodifikace – významné části právního řádu se upravují zcela nově a komplexně.

³⁹ Listina základních práv a svobod, zákon č. 2/1993

Úmluva o právech dítěte⁴⁰ - byla podepsána v New Yorku (Convention on the Rights of the Child) v roce 1989 a v České republice (v té době Česká a Slovenská Federativní republika) vstoupila v platnost v roce 1991 jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí pod číslem 104/1991 Sb. Upravuje občanská, ekonomická, sociální a kulturní práva dětí, která v naší kultuře často považuje za naprosto samozřejmá, jakými jsou např. právo na život, na jméno nebo právo poznat své rodiče.

Pro potřebu této úmluvy se za dítě považuje každá osoba mladší 18 let, pokud není zletilosti dosaženo dříve. Každému dítěti přísluší práva uvedená v listině bez rozlišování podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, sociálního nebo národnostního původu, majetku. Po dobu svého dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc. Rodina, jako základní jednotka společnosti, musí mít dostupné podmínky pro vytvoření přirozeného prostředí pro růst a blaho všech svých členů, především dětí. Rodina jako taková musí mít nárok na potřebnou ochranu a pomoc, aby mohla plnit svoji úlohu ve společnosti, přičemž musí dbát na harmonický rozvoj osobnosti. Dítě musí vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění aby bylo připraveno žít ve společnosti vlastním životem s vědomím svobody, snášenlivosti, důstojnosti, solidarity, rovnosti a míru.

Principy úmluvy:

- právo na život a přežití – zaručuje zachování života dítěte a uspokojování jeho základních potřeb, právo dítěte na patřičnou životní úroveň, bydlení, výživu a potřebnou zdravotní péči,
- právo na rozvoj – dítě by se mělo vzdělávat, mít volný čas na hru a zábavu, svobodu myšlení, vyznání a přístup k informacím, vývoj dítěte má směřovat k rozvoji vlastní kultury a jazyka,
- právo na ochranu – dítě má právo na ochranu před násilím, vykořisťováním, mučením, zanedbáváním a zneužíváním,
- pomoc rodičům se zabezpečením základních životních podmínek dítěte a současně jejich zodpovědnost za jejich zabezpečení a výchovu,
- participační právo (právo na účast) – dítě se může vyjádřit ke všemu, co se ho týká, mluvit o záležitostech, které ovlivňují jeho osobu.⁴¹

---

⁴⁰ Úmluva o právech dítěte, zákon č. 104/1991 Sb., v platném znění

⁴¹ Úmluva o právech dítěte, zákon č. 104/1991Sb., v platném znění

Zákon o sociálně – právní ochraně dětí⁴² - zákon č. 359/1999

Za sociálně-právní ochranu dětí se podle § 1 zákona pokládá především:

- ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- ochrana zákonných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,
- zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být dočasně nebo trvale vychovááno ve vlastní rodině.

Sociálně - právní ochrana se dle zákona (§ 5) poskytuje všem dětem⁴³ trvale žijícím na území České republiky a zajišťuje blaho dítěte, ochranu rodiny a rodičovství, vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči.

Sociálně-právní ochrana se zaměřuje především na děti:

- jejichž rodiče zemřeli, nebo neplní povinnosti, které vyplývají z rodičovské povinnosti anebo nevykonávají, nebo zneužívají práva, které plynou z rodičovské odpovědnosti,
- které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby, jestliže tato osoba nesplňuje povinnosti při výchově jí svěřeného dítěte,
- které vedou lenivý a nemorální život, a tím zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají postačující zdroj živobytí, požívají alkohol či drogy, jsou ohroženy závislostí, živí se prostitucí, páchají opakovaně přestupky nebo trestné činy, nebo jiným způsobem ohrožují občanské soužití,
- které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob, které odpovídají za výchovu dítěte,
- na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, mravní vývoj nebo majetek, lidskou důstojnost, nebo je podezření na možné spáchání činu,
- které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami, které jsou odpovědné za jejich výchovu.⁴⁴

Každý je oprávněn upozornit rodiče na škodlivé chování jejich dětí, a každý je oprávněn upozornit na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské povinnosti nebo na skutečnost, že rodiče nemohou plnit své povinnosti (§ 7 zákona).⁴⁵

⁴² Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., v platném znění

⁴³ Dle zákona č. 359/1999 dítě, které má trvalý pobyt, trvalý pobyt cizince nebo hlášení k pobytu, dočasná ochrana dítěte na území České republiky

⁴⁴ Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., v platném znění, § 6

Ministerstvo práce a sociálních věcí zřídilo Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně (má celostátní působnost). Další orgány zabezpečující sociálně-právní ochranu jsou krajské úřady, obecní úřady nejen s rozšířenou působností, komise, fyzické a právnické osoby pro sociálně-právní ochranu dětí.⁴⁶

Také dítě samo má právo požádat o pomoc i bez vědomí rodičů nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu při ochraně svého života a dalších svých práv. Současně má dítě právo, pokud je schopné formulovat své vlastní názory, aby se svobodně vyjádřilo ke všem záležitostem, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů.

---

⁴⁵ Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., v platném znění, § 7

⁴⁶ Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., v platném znění

2.1 Zákon o rodině

Jedním ze základních pramenů českého rodinného práva je Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, který byl několikrát novelizován (poslední novela je ze dne 07.02.2012). Rodinné právo je odvětvím soukromého práva. Pokud některá oblast rodinného práva není v zákoně upravena, použijí se příslušná ustanovení občanského zákoníku (s účinností od 01.01.2014 pak zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ze dne 03.02.2012, který nahrazuje zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník), zejména se jedná o právní normy týkající se společného jmění manželů.

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.,⁴⁷ v platném znění obsahuje čtyři části

Část první (od § 1 do § 29) se věnuje problematice vzniku manželství, definuje pojem manželství, občanský sňatek a církevní sňatek, za jakých podmínek může být sňatek uzavřen, kdy hovoříme o neexistenci a neplatnosti manželství. Dále upravuje vztahy mezi manžely a zánik manželství rozvodem, smrtí jednoho z manželů nebo prohlášením manžela za mrtvého. Rozvod manželství je v zákoně upraven v souvislosti s úpravou poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, práv a povinností rozvedených manželů k dětem, svěřeni dítěte do výchovy jednoho z manželů a úpravou styku dítěte s druhým rodičem a případně i prarodiči.

Část druhá (od § 30 do § 84) upravuje vztahy mezi rodiči a dětmi, definuje rodičovskou zodpovědnost a opatření, kterými se omezuje rodičovská zodpovědnost. Rodiče mají při výchově dětí rozhodující úlohu a mají povinnost být osobním životem a chováním příkladem svým dětem (§ 32 zákona). V této části zákona jsou také charakterizována výchovná opatření, práva a povinnosti při omezení rodičovské odpovědnosti, kdy a za jakých podmínek může být dítě svěřeno do pěstounské péče. Určení rodičovství (otce a matky dítěte) a jeho vymezení, dále pak právní vztahy plynoucí z osvojení, poručenství a opatrovnictví s ohledem na zájmy dítěte.

Ve třetí části zákona o rodině (od § 85 do § 103) je vymezena vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí, vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými, manžely, výživné rozvedeného manžela a příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce.

Část čtvrtá obsahuje společná, závěrečná a přechodná ustanovení (od § 104 do § 109).

---

⁴⁷ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., v platném znění

V tzv. **novém občanském zákoníku č. 89/2012 Sb.**,⁴⁸ (předpokládané datum účinnosti od 01.01.2014) je věnována rodinnému právu část druhá od § 655 - do § 975. Rodinné právo zde vymezené upravuje práva a povinnosti osob, které v různých rolích vystupují v rodině. Opět se jedná zejména o úpravu vztahu mezi manžely navzájem, mezi rodiči a dětmi, mezi dětmi a dalšími osobami, které do péče o ně nějakým způsobem vstupují, doplňují péči rodičů nebo ji zcela nahrazují.

Hlava I manželství od § 655 – do § 770 – definuje způsobilost uzavřít manželství, formou občanského nebo církevního sňatku, jeho vznik, zdánlivé a neplatné manželství. Dále pak povinnosti a práva manželů, společné jmění manželů a jeho vypořádání, a přesně definuje zánik manželství. Nově upravuje také manželské majetkové právo, které mimo společného jmění manželů může spočívat v režimu oddělených jmění (§ 729 - 730 zákona), vyhrazující vznik společného jmění ke dni zániku manželství a rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění manželů.

Hlava II od § 771 - do § 927 definuje příbuzenství (rodiče a děti mají vůči sobě navzájem práva a povinnosti, kterých se nemohou zříct) a švagrovství, určování rodičovství (mateřství, náhradní mateřství a otcovství), osvojení, vzájemná práva a povinnosti rodičů a dětí, rodičovská zodpovědnost, vyživovací povinnost.

Hlava III v ustanoveních § 928 - § 975 definuje jiné formy péče o děti, jakými jsou poručenství, svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, opatrovnictví, pěstounství a podmínky pro ústavní výchovu.

---

⁴⁸ Občanský zákoník č. 89/2012 Sb [online, cit. 2013-01-20]. Dostupný z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>

2.2 Právní úprava nesezdaného soužití

V posledních pár letech stoupá počet osob, které žijí ve svazku, které není manželství a záleží na vůli muže a ženy žít v takovém to svazku. Běžně bývá takový svazek označován za soužití druhá a družky, partnerské soužití, nesezdané soužití, konkubinátem či kohabitací. České rodinné právo svazek (soužití), který není manželství, nezná, a tedy právně neupravuje, ale v jiných právních oblastech se setkáváme s termíny, které mohou být pro tento svazek významné.⁴⁹ Je to především občanský zákoník, sociální zabezpečení (zákon o státní sociální podpoře č. 117/1995 Sb., v platném znění), a trestní právo.

Nesezdané soužití druhá a družky nemá žádný vliv na rodičovská práva a povinnosti ani na postavení dítěte. Děti narozené v nesezdaném soužití mají stejná práva jako děti narozené v manželství. Občanský zákoník upravuje pojem domácnost (dle § 115) a osoba blízká (dle § 116).

Domácnost⁵⁰ je soužití dvou a více fyzických osob, které společně uhrazují náklady na své potřeby. Společná domácnost obvykle předpokládá bydlení v bytě, kde je trvalé, a skutečné soužití. Spolužijící osoby žijí tak jako by byli členy rodiny, pečují o společnou domácnost (příprava stravy, obstarávání domácích prací, udržováním pořádku v bytě apod.), anebo poskytují prostředky na úhradu potřeb společné domácnosti.⁵¹

Osoba blízká je příbuzný v řadě přímé, sourozenci a manžel. Jiné osoby v rodinném poměru nebo srovnatelném jsou osoby sobě blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá pocíťovala jako újmu vlastní.⁵² Občanský zákoník tedy upravuje dvě skupiny blízkých osob. Jednu tvoří osoby, které existují na základě příbuzenského nebo manželského vztahu. Druhou tvoří osoby, které se stávají osobami blízkými až na základě určitých fakticky existujících vzájemných poměrů a to je právě vztah druh a družka.⁵³

Zákon o státní sociální podpoře č. 117/1995 Sb., dle odst. § 7 stanoví podmínky, za kterých jsou posuzovány a považovány za rodinu společně žijící osoby:

Za rodinu se považují společně posuzované osoby v poměru druh a družka, pokud spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby. Jestliže trvá soužití muže a ženy

⁴⁹ České rodinné právo, M. Hrušáková, Z. Králíčková, Brno, Doplněk 1998, str. 125

⁵⁰ Občanský zákoník č. 94/1963 Sb., v platném znění

⁵¹ ASPI, stav k 06.08.2012

⁵² Občanský zákoník č. 94/1963 Sb., v platném znění

⁵³ ASPI, stav k 06.08.2012

ve společné domácnosti alespoň 3 měsíce, tak se na ně pohlíží jako na společně posuzované osoby. Takovéto soužití se dává na roveň manželství, aby nevznikaly nesezdanému soužití oproti manželství větší finanční výhody.⁵⁴

Trestní právo⁵⁵ – zákon o trestním řízení soudním (trestní řád) č. 141/1961 Sb., v platném znění dle § 100 stanoví, že právo odepřít výpověď jako svědek má příbuzný obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh.

Druh je v trestním procesu postaven na stejnou úroveň jako manžel a také druh obviněného má tedy zákonem dané právo odmítnout výpověď jako svědek. Svědek má z opodstatněného důvodu právo nevypovídat, pokud by způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, nebo osobám v rodinném poměru, manželu nebo druhu, jejichž újmu by cítil jako svoji vlastní.

Nabývání majetku⁵⁶ – mezi druhem a družkou nevzniká ze zákona žádné společné jmění, tak jak je to u manželství. Protože nesezdané osoby spolu žijí jen ve faktickém svazku, (i když v některých případech to může být mnoho let) tak nabývají veškerý majetek jen do svého výlučného vlastnictví a může s ním každý nakládat samostatně. Druh a družka mohou uzavřít podílové spoluvlastnictví (§ 136 - 142 občanského zákoníku) k určité majetkové věci a to na základě smlouvy, tak jako osoby, mezi kterými není žádný vztah. U nemovitosti v podílovém vlastnictví je zákonem stanovena možnost předkupního práva (§ 602 - 606 občanského zákoníku) a převod podílu na osobu blízkou.

Výživné⁵⁷ – mezi druhem a družkou v zákoně upraveno není, tudíž si partneři žijící v nesezdaném soužití výživné poskytují na základě dobrovolnosti. Nelze tedy na druhém z partnerů vynutit stejnou životní úroveň a v případě rozchodu nelze uplatnit nárok na výživné, jako je tomu u rozvedených manželů. Zákon o rodině upravuje vyživovací povinnost pouze mezi určenou skupinou a tj. dětmi a rodiči, potomky a předky, manžely, rozvedenými manželi, neprovdanou matkou a otcem jejího dítěte.⁵⁸ Výživné dle zákona o rodině hradí otec dítěte, matce, za kterého není provdána po dobu dvou let a také úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem.⁵⁹

⁵⁴ Právní poměry druha a družky, [online cit. 2013-03-09] Dostupné z :www.epravo.cz

⁵⁵ Trestní řád č. 141/1961

⁵⁶ ASPI, stav k 06.08.2012

⁵⁷ ASPI, stav k 06.08.2012

⁵⁸ Zákon o rodině č. 94/1993 Sb., v platném znění

⁵⁹ Zákon o rodině č. 94/1993 Sb., v platném znění, § 95 odst. 1

Dědění⁶⁰ - ve vztahu druh a družka nevznikají vzájemné dědické nároky. Ale zůstavitel může za svého života sepsat závěť, ve které ustanoví svého druhu nebo družku jediným dědicem, anebo může určit věci, práva nebo jeho dědický podíl, který mu mají připadnout. Ani v tomto případě však nemohou být omezena práva neopomenutelných dědiců. Pokud zůstavitel závěť nezanechal, nastupuje dědění ze zákona, kdy ve třetí dědické skupině (jestliže nedědí žádný z potomků zůstavitele, jeho manžel ani rodič) mohou být povolány k dědictví druh či družka z titulu osoby spolužijící, která žila se zůstavitelem ve společné domácnosti nejméně jeden rok před jeho smrtí a která z toho důvodu pečovala o společnou domácnost zůstavitele nebo na něj byla odkázána výživou (§ 474 občanského zákoníku). V případě, že tedy zemřelý partner závěť za svého života nenapsal, nastává dědění ze zákona podle dědických skupin dle § 473 - § 475a občanského zákoníku.

Důchod⁶¹ – podmínkou pro přiznání vdovského a vdoveckého důchodu je, že mezi zesnulým a pozůstalým existovalo manželství, tzn., že u druhu a družky v nesezdaném soužití není nárok na tento druh důchodu.

Singles

V češtině nemáme žádný ekvivalent pro tento pojem, v angličtině znamená jeden, jednotlivý, svobodný, nezadaný. Dle Psychologického slovníku⁶² je single svobodný jedinec žijící ze svobodného rozhodnutí osaměle, velmi často s pravidelným sexuálním kontaktem, je přesvědčen o výhodách života bez závazků. V současné době jde o stoupající trend, kdy se jedinci zbavují odpovědnosti za partnera, nebo rodinu a nejsou ochotni se omezovat.

Singl jsou často především mladí lidé ve věku 25 – 40 let, kteří dobrovolně (nebo jsou donuceni okolnostmi) upřednostňují život bez partnera a nevstupují do manželství, neboť nechtějí být svazováni vztahem, popř. starostí o společnou domácnost nebo péčí o dítě. Je možné, že tento vztah preferují lidé, kteří vyrůstali v nefunkční rodině, nebo mají obavu, aby oni sami se nedopustili chyb ve výchově na svých dětech. Je asi více pravděpodobné, že tito mladí lidé žijí takto více ve větších městech (kde dosáhnou větší anonymity) než na vesnicích a maloměstech, kde přeci jen přetrvávají silnější sociální vazby. Ve větších městech zůstávají po studiích, kde mají větší pracovní příležitosti a tím lepší finanční ocenění. Potřebují se osamostatnit, něco dokázat nebo si splnit své sny, mít spoustu

---

⁶⁰ ASPI, stav k 06.08.2012

⁶¹ ASPI, stav k 06.08.2012

⁶² Psychologický slovník, Hartl.P, Hartlová H., Portál 2000, str. 538

zážitků, nechtějí být na nikom závislí, co se týče bydlení, financí nebo sexuálních vztahů. Většinou jsou to lidé, kteří si zajišťují kariéru, a rodina by pro ně byla jen přítěží nebo je v těchto snahách podle jejich mínění omezovala.⁶³

Za **výhody být singles**⁶⁴ jsou považovány především svoboda a nezávislost, nemuset se nikomu zodpovídat, omezovat se ve svých aktivitách ani ve vztahu k partnerovi ani k dětem. Svůj čas si mohou rozložit na práci, budování kariéry, volný čas a záliby zcela podle vlastního přání. Jsou nezávislí také po finanční stránce, hospodaří se svými financemi aniž, by je museli dávat do rodinného rozpočtu. Mají mnoho kamarádů a absolutní volnost v poznávání nových partnerů a navazování nových vztahů, nezávazných flirtů, získávání sexuálních zkušeností. Jsou zbaveni žárlivých scén a hysterických výstupů partnerů. Rozhodují si o věcech sami, aniž by se museli s někým dalším domlouvat a přizpůsobovat se mu. Když chtějí jít do společnosti s kamarády, tak mohou jít, když nemají náladu tak si užívají klidu a pohody domova bez výčitek svědomí nebo partnera.

Je však nutné popsat i **nevýhody být singles**,⁶⁵ kdy zejména v pozdějším věku to může být pocit samoty, což může vést ke zdravotním komplikacím až k depresím. V době nemoci se nemá o osaměle žijícího člověka, pro něhož mohou být obtížné i základní úkony (uvařit čaj, dojít do lékárny, uvařit), postarat. Pokud zároveň chybí kontakt s rodinou (v dnešní době mobilních telefonů, počítačů a internetu již ne technický, ale například z důvodu velké vzdálenosti) mohou být tyto lidé odkázáni na placenou pomoc nebo ochotu svých přátel a sousedů. Především potom ve stáří se nemá o tyto lidi kdo postarat a zůstávají u svých starých rodičů, pokud ještě žijí. Nebo je musí zabezpečit širší rodina a v neposlední řadě i institucionální zařízení.

U žen může nastat situace, že jim začnou tiktat tzv. biologické hodiny a zjistí, že chtějí aspoň jedno dítě, klidně i bez partnera. S tím, že jsou finančně zajištěné a nebude problém zůstat s dítětem doma. Dle psycholožky PhDr. Jitky Douchové⁶⁶ jsou příliš vysoké nebo specifické nároky na partnera důvodem, proč zůstávají dnešní mladí lidé právě bez partnera. Jen málo lidí, je nezadaných proto, že jim taková situace vyhovuje, a že by chtěli snad být celý život sami. Většina těchto lidí chce mít někoho spřízněného

⁶³ Magazín Práva ze dne 19.01.2013

⁶⁴ Fenomén singles - máme se ho bát? [online] ©2009 [cit. 2013-03-15]. Dostupné

z: www.prozeny.cz/magazin/sex-a-vztahy/laska-a-vztahy/7999-fenomen-singles-mame-se-ho-bat

⁶⁵ tamtéž

⁶⁶ Nar. 19.02.1959, její zaměření je specializace na partnerské vztahy, pracuje jako rodinný a manželský poradce, lektorka kurzů se zaměřením na rozvíjení a kultivaci partnerských vztahů, spolupracuje s médii

i rodinu, ale oddalují dobu, kdy se chtějí usadit. Mnozí tito mladí lidé již prožili nějaký dlouhodobý vztah, který však nevydržel a tak ztrácí sebevědomí a motivaci, že se jim ho v budoucnu udržet podaří.⁶⁷

Vzhledem k tomu, že tento způsob života je fenomén mladých lidí, tak na tuto situaci začínají reagovat i kluby či společnosti. V Praze vznikají Singles Show bary, ale někteří lidé nemají chuť se bavit jen po klubech. Některé vznikající firmy myslí i na tuto skutečnost a tak zaměřují svou činnost na single aktivity. Pořádají zájezdy a výlety, pro ty, kteří mají rádi turistiku, kola, rafty, lyže, horské túry atd. Výhodou je, že se zde scházejí lidé se stejným zaměřením.⁶⁸

Dle Mgr. Marcela Tomáška, MA⁶⁹ jsou pro singles, různá kritéria např. existence či neexistence partnerského vztahu, jestli je tento aktuální stav dobrovolný nebo nedobrovolný a jestli je situace dočasná nebo stabilní:

Dobrovolní stabilní – jejich stav je dobrovolný, upřednostňují soužití bez možnosti sňatku a to i v budoucnu.

Dobrovolní dočasní – v budoucnu uvažují o uzavření manželství, ale v současnosti mají jiné životní cíle a priority.

Nedobrovolní stabilní – dosud nenašli „toho pravého“ a proto svůj stav akceptují.

Nedobrovolní dočasní – jejich stav není dobrovolný, snaží se svou sociální situaci změnit, proto životního partnera aktivně hledají.⁷⁰

Další možné rozdělení vztahů:

Víkendové manželství – jde o vztah, který může být i dlouhodobý, kde jsou partneři spolu několik dní v týdnu a potom opět každý sám, potřebují prostor pro sebe, nebo také lze říci, že žijí tzv. „odděleně, ale spolu“.

Ženatí/vdané partneři a partnerky – jde o principiální vyhýbání se dlouhodobějším vztahům, z důvodu seberealizace v profesní oblasti a tím zastírá neschopnost udržet si dlouhodobější vztah,

---

⁶⁷ Magazín Práva ze dne 19.01.2013

⁶⁸ Magazín Práva ze dne 19.01.2013

⁶⁹ Přednáší na Historické sociologii na Fakultě humanitních studií na Univerzitě Karlově, [online, cit. 2013-03-13]. Dostupné z: www.muni.cz/research/publications/490386 dne 22.02.2013

⁷⁰ Sociologický časopis, [online, cit. 2013-03-15] Dostupný z: <http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/39-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-1-2006/695>

Vztahy na dálku a „nárazovky“ – jde o prodlužování a udržování romantické fáze vztahu, tento vztah nese sebou i otevřenost a také setkávání jen na pár dní v týdnu.

Otevřené vztahy – jde o vztahy, o kterých oba dva partneři vědí, že jsou oboustranně otevřené, mají v době trvání vztahu současně i jiné vztahové aktivity.

Přítel, přítelkyně do nepohody – jde o dlouhodobý vztah, který je spíše soustředěný na sexuální kontakty,

Hra na dokazování si – jde o vztahy krátkodobějšího charakteru, kdy si dokazují, že jsou přitažliví a je o ně zájem, že mohou mít toho, po kom touží.⁷¹

Na základě poznatků ze své odborné praxe bych závěrem chtěla zmínit některé zjištěné skutečnosti. Mladí nebo spíše už dospělí lidé nejsou motivováni odejít od rodičů z domova a hledat si vlastní bydlení, protože život u rodičů je pro ně velmi pohodlný. Nemusí se starat o provoz domácnosti, maminka uvaří, uklidí a vypere. Takovýto život je pohodlný i z ekonomického hlediska, protože rodičům dávají na domácnost malé částky nebo třeba v některých případech nic a naopak předpokládají úplný servis. Větší část vydělaných peněz jim zbývá na zábavu nebo na své záliby, případně cestování a i vzdělávání se, mohou studovat další vysoké školy nebo jazykové kurzy. Tyto aktivity jistě nelze označit za nevhodné, nicméně ztrácí sociální kontakt se svými vrstevníky, kteří žijí v partnerském svazku, vychovávají děti a svůj životní styl pomalu mění. V pozdějším věku je pro ně obtížnější osamostatnit a zvyknout si na vlastní odpovědnost, navázat vztah s partnerem a založit rodinu.

---

⁷¹ Sociologický časopis, [online,cit.2013-03-15] Dostupný z: <http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/39-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-1-2006/695>

2.3 Zákon o registrovaném partnerství

Institut registrovaného partnerství, jako uzákoněného soužití dvou osob stejného pohlaví, je součástí Českého právního řádu od roku 2006.⁷² Přestože se jedná o právní normu z pohledu mnoha lidí zásadní a přelomovou (ať už podle vlastního názoru v pozitivním či negativním smyslu), není informovanost obecné veřejnosti příliš dobrá. Většina z nás ví pouze tolik, že tato právní úprava byla přijata a existuje, aniž by se dále zajímalo o podrobnosti, podmínky a právní důsledky nebo postavení osob v tomto druhu soužití.

Právní úprava institutu registrovaného partnerství

Partnerské svazky osob téhož pohlaví upravuje zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a změně některých souvisejících zákonů, v platném znění (dále jen „zákon o registrovaném partnerství“). Ten umožňuje zákonem uznaným způsobem založit partnerství párům stejného pohlaví s přesně vymezeným rozsahem práv a povinností. Právní úprava registrovaného partnerství je teda určena výhradně homosexuálním párům stejného pohlaví a upravuje podobný rozsah práv a povinností, které nabývají páry různého pohlaví, žijící v nesezdaném soužití (konkubinát).⁷³

Partnerství vzniká projevem vůle dvou osob stejného pohlaví a jejich prohlášením o tom, že spolu vstupují do partnerství. Toto prohlášení činí před matričním úřadem v kraji, kde má alespoň jedna z osob vstupujících do partnerství trvalý pobyt. Seznam příslušných matričních úřadů je stanoven zvláštní vyhláškou.⁷⁴ Partnerství zaniká smrtí jednoho z partnerů (prohlášením jednoho z partnerů za mrtvého) nebo jeho zrušením rozhodnutím soudu. Existence partnerství nijak neovlivňuje rodičovská práva vůči vlastním dětem ani není překážkou svěřením vlastního dítěte do výchovy. Je tedy vyloučeno, aby vstup do partnerství mohl mít za následek omezení rodičovských práv. Zákon však brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte (§ 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství). V tomto ustanovení je patrná preference náhradní výchovy heterosexuálními páry.

---

⁷² Zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů ze dne 26.01.2006 byl vyhlášen ve Sbírce zákonů dne 3. dubna 2006. Účinnosti nabyl 1. července 2006.

⁷³ Důvodová zpráva k návrhu zákona o nesezdaném soužití (zdroj: ASPI, elektronická verze 2012).

⁷⁴ Vyhláška Ministerstva vnitra č. 300/2006 ze dne 13.06.2006

Legislativní proces přijetí zákona zkomplikoval nesouhlas (veto) prezidenta republiky, který zákon nepodepsal a vrátil jej k projednání zpět do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Důvodem negativního postoje prezidenta k navrhovanému zákonu je skutečnost, že postrádá vymezení účelu registrace takového stavu (jako je tomu v zákonu o rodině⁷⁵) a snaží se cestou „pozitivní diskriminace“ postavit tyto svazky na úroveň soužití osob rozdílného pohlaví. Jako celek pak zákon považuje za nadbytečný, přinášející přechod od svobod k právům, od negativních práv k právům pozitivním a od individuálních práv k právům skupinovým.⁷⁶

Sociální aspekty registrovaného soužití osob stejného pohlaví

Právní zakotvení partnerských vztahů osob téhož pohlaví posiluje nejen jejich občanská práva, ale nepochybně i jejich motivaci setrvat v dlouhodobém partnerském svazku. To vede k vyšší míře ekonomické stability dlouhodobě společně žijících a hospodařících párů, upevnění jejich společenského postavení a sociálních jistot. Pro ně osobně pak může znamenat pozitivní posun v pocitu plnoprávného a nediskriminovaného člena společnosti. Považuji za možné, že vyjádření vůle setrvání v dlouhodobém vztahu uzavřením registrovaného partnerství, může mít příznivý vliv i vztahy se členy širší rodiny obou partnerů. A to nejen v případě dětí partnerů z předchozích vztahů, ale i jejich rodičů, sourozenců nebo prarodičů. Tím mohou být posíleny, a v některých případech i znovu vybudovány rodinné vazby, které jsou důležitou součástí života každého jednotlivce i celé společnosti.

Patrně nejdiskutovanější otázkou od prvních návrhů zákona o registrovaném partnerství v roce 1998⁷⁷, která byla často současně jedním z hlavních argumentů pro nepřijetí zákona, je možnost osvojení (adopce) dětí. Za podmínek stanovených zákonem⁷⁸ mohou manželé osvojit dítě jako společné, případně (se souhlasem druhého manžela) jen jeden z manželů, v případě nesezdaného soužití druha a družky může dítě osvojit pouze jeden z nich. Osvojitelem se může stát i osamělá osoba a to muž i žena, bez ohledu na svou sexuální orientaci. Z této široce pojaté skupiny jsou však explicitně vyloučeny osoby žijící v registrovaném partnerství. Je zřejmé, že takového páry upřednostní své přání starat se o děti a vychovávat je před uzavřením registrovaného svazku a pokusí se o osvojení

⁷⁵ Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí (ust. § 1 odst. 2 zákona o rodině).

⁷⁶ Stanovisko prezidenta republiky, [online, cit. 2013-03-13]. Dostupné

z: <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=4&T=969>

⁷⁷ Návrh zákona, [online] ©2007 [cit. 2013-03-13]. Dostupné

z: <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=2&T=359>

⁷⁸ Ustanovení § 63 – 77 zákona č. 94/1963 Sb. o rodině, v platném znění

dítěte jako osaměle žijící osoba. A současně je pravděpodobné, že z obavy před možnou ztrátou dítěte nebudou své případné partnerství ani v budoucnu právně legalizovat. Přestože tedy není homosexuálním párům osvojení povoleno, je realitou, že děti v těchto tzv. homoparentálních⁷⁹ rodinách vyrůstají. O srovnání vhodnosti výchovy dětí osobami stejného pohlaví, rodičů rozdílného pohlaví, podobně jako o výchově pouze jedním z rodičů se pokouší mnoho studií. Osobně jsem se v průběhu své odborné praxe a prováděného výzkumu s dětmi vyrůstajícími v rodině homosexuálních partnerů nesešla, považuji však toto téma za velmi zajímavé a také za jednu z možností budoucího pokračování nebo rozšíření této práce.

---

⁷⁹ Termín vyjadřuje homosexuální orientaci rodičů, nikoli dětí nebo jiných členů rodiny.

3 FORMY SOUŽITÍ

Nejstarší zákonem upravenou formou soužití je bezesporu manželství. I když se forma manželského obřadu, způsob výběru partnera, podobně jako práva a povinnosti manželů v jednotlivých historických etapách a kulturách odlišují, bylo, jak jsem již uvedla výše, manželství prioritou každé etapy lidského vývoje. I v dnešní době by mělo být manželství státem preferovanou formou soužití a stát by měl takovéto soužití podporovat. Manželství by mělo být oboustranně výhodné, tzn. pro manžele i pro společnost. V současné době, kdy je velká nezaměstnanost, špatné ekonomické podmínky není divu, a potvrzují to výsledky průzkumu v rámci mé odborné praxe, že mladí lidé uzavření manželství spíše odkládají.

3.1 Sňatek, manželství, rozvodové řízení

Manželství může předcházet i zasnoubení (to je dáno spíše tradicí daného regionu, popřípadě náhledem partnerů na vážnost jejich vztahu), které není právním institutem, ale pouze sociálním stavem, a tudíž nemá určenou lhůtu, jak dlouho má zasnoubení trvat. Bývá to nenucená dohoda mezi mužem a ženou, společné vyjádření skutečnosti, že spolu plánují uzavření manželství. Snoubenci by měli před uzavřením manželství navzájem znát svůj zdravotní stav, majetkové poměry a v neposlední řadě i charakterové vlastnosti. I když to pokaždé úplně nejde, a na spoustu vlastností se přijde až v průběhu manželství, je možné zasnoubení považovat za dobu vzájemného hlubšího poznávání a plánování společné budoucnosti. Možná by v některých případech bylo vhodné snažit se poznat i rodinu snoubence, nejenom ekonomické (na první pohled viditelné poměry) poměry, ale i vztahy v rodině. Předěšlo by se tak možná některým pozdějším zklamáním a nedorozumění mezi manželi navzájem.

Manželství je hlubokým citovým vztahem dvou lidí, kteří do něj vstupují dobrovolně, s určitým očekáváním a v mnoha případech současně i s určitými obavami. Vstupem do manželství nejenom ztrácíme část vazeb k naší původní rodině, ale zároveň vznikají nové právní vztahy, jako je vzájemná vyživovací povinnost, vztah spoluvlastníků majetku a především pak v budoucnu rodičovská odpovědnost. V dnešní době, kdy končí manželství v mnoha případech rozvodem, je smutnou skutečností, přesto že s tímto předpokladem do manželského svazku jistě nikdo nevstupuje. Tento způsob ukončení manželství je však realitou a je jistě možné, že více než dříve ovlivňuje naše chování před sňatkem (předmanželské smlouvy, koupě nemovitosti nebo vybavení domácnosti před

uzavřením sňatku) i za doby trvání manželství (darování do výlučného vlastnictví jednoho z manželů, nebo naopak vzniklé závazky).

Zákon o rodině i nový občanský zákoník definují **manželství** jako trvalý svazek muže a ženy, který vzniká zákonem stanoveným způsobem, za účelem založení rodiny, řádné výchovy dětí a vzájemné podpory a pomoci.⁸⁰

Občanský sňatek⁸¹

Manželství je dobrovolný, plně souhlasný a slavnostní akt (obřad), který se koná za přítomnosti dvou svědků před veřejným orgánem (starosta, místostarosta nebo jiný pověřený člen zastupitelstva) a v přítomnosti matrikáře. Při tomto obřadu si manželé volí, které příjmení bude jejich společným, případně jestli si oba dva své příjmení ponechají anebo, že příjmení jednoho z nich bude příjmením společným, a druhý ze snoubenců bude uvádět ke společnému příjmení na druhém místě své současné příjmení. Kromě toho si určí, jaké příjmení budou užívat jejich děti.

Dne 14.08.2012 byl předložen Senátu návrh⁸² na změnu zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, kde bylo navrženo, aby mohly ženy po uzavření manželství užívat příjmení v mužském tvaru a taktéž dítě ženského pohlaví. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení⁸³ stanoví v § 69, že příjmení žen se tvoří v souladu s pravidly české mluvnice, kde je taxativně vymezeno, v jakém případě je možno po sňatku užívat příjmení v mužském tvaru. Je to na žádost ženy v případě, že jde o cizinku, občanku, která má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině, nebo jde o občanku, jejíž manžel je cizinec a o občanku, která je jiné než české národnosti. Je-li dítě ženského pohlaví, zákon stanovuje, jak jsem již uvedla výše, za stejných podmínek jako u žen, možnost uvést příjmení v mužském tvaru. Tento návrh byl ovšem těsnou většinou zamítnut. Přesto si myslím, že se jedná o přirozený vývoj jazyka ve směru otevření se světu a cestování, a že tedy tzv. nepřechylování ženských příjmení je trend, který bude postupně narůstat.

---

⁸⁰ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., v platném znění

⁸¹ Zákon o rodině č. 94/1963Sb., v platném znění

⁸² Senát parlamentu České republiky, senátní tisk č. 406 ze dne 14.08.2012

⁸³ Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Církevní sňatek⁸⁴

Církevní sňatek je možné uzavřít před orgánem státem registrované církve nebo náboženské společnosti (§ 4a zákona o rodině). V současné době má sňatek církevní stejnou právní váhu a tytéž právní následky jako sňatek občanský (do roku 1992 byla v zákoně o rodině upravena pouze občanská forma sňatku a snoubenci mohli přijat dodatečně tzv. svátost manželství) a snoubenci si tedy mohou zvolit mezi civilní a církevní formou. Po uzavření občanského sňatku nebrání zákon o rodině absolvování církevního obřadu, pouze v § 10 odst. 1 stanoví, že byl-li uzavřen občanský sňatek, nemají následně náboženské obřady právní následky. Byl-li však již uzavřen sňatek církevní, nelze následně uzavřít občanský sňatek (§ 10 odst. 2 zákona o rodině).

Pro platné uzavření církevního sňatku je nutné splnit požadavky stanovené v zákoně o rodině a současně také stanoveným předpisům církve. Snoubenci musí projít tzv. předdodavkovým řízením, na jehož základě jim bude příslušným matričním úřadem vydáno osvědčení o tom, že splnili všechny požadavky zákona pro uzavření platného manželství. Toto osvědčení nesmí být podle platné právní úpravy starší 3 měsíců (podle znění nového občanském zákoníku nesmí být starší 6 měsíců).

Zákonné překážky bránící uzavření manželství⁸⁵

Manželství nemůže být uzavřeno s vdanou ženou nebo ženatým mužem ani s osobou, která má uzavřené registrované partnerství. Dále pak není možné, aby uzavřeli manželství sourozenci, ani předci a potomci. A dokonce nesmí vzniknout manželství ani mezi osobami, u kterých vzniklo příbuzenství osvojením, pokud toto osvojení trvá. Manželství nemůže vzniknout mezi poručníkem a poručencem, pěstounem a svěřeným dítětem a dítětem a osobou jí do péče svěřenou.

Manželství nemůže uzavřít nezletilý, ale ve výlučných případech může soud povolit manželství nezletilému, staršímu šestnácti let, který tak současně získává plnou způsobilost k právním úkonům. Této způsobilosti následně nepozbývá ani v případě zániku manželství. Není možné, aby manželství uzavřela osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům. Osoba, která má způsobilost k právním úkonům omezenou, může uzavřít manželství jen s povolením soudu za předpokladu, že je zdravotní stav slučitelný s posláním manželství.

---

⁸⁴ Zákon o rodině č. 94/1963Sb., v platném znění

⁸⁵ Zákon o rodině č. 94/1963Sb., v platném znění

Předmanželská smlouva⁸⁶

Upravuje budoucí majetkové poměry mezi manželi. Předmanželská smlouva může být uzavřena pouze před vznikem manželství a snoubenci musí mít způsobilost k právním úkonům. Citace: dle § 143a odst. 3 občanský zákoník „Muž a žena, kteří chtějí uzavřít manželství, mohou smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu upravit své budoucí majetkové vztahy v manželství obdobně“.

Po svobodném a souhlasném prohlášení muže a ženy, že spolu vstupují do manželství, které je uzavřeno před obecním úřadem nebo orgánem církve **nemůže** být předmanželská smlouva uzavřena. Po uzavření manželství jsou majetkové poměry (mimo výjimky stanovené občanským zákoníkem, např. majetek získaný dědictvím nebo darem, věci sloužící osobní potřebě jednoho z manželů) usměrňovány výhradně společným jměním manželů. Předmanželskou smlouvu je možné uzavřít až po roce 1998, kdy byl novelizován zákon o rodině a občanský zákoník.

Vztahy mezi manžely⁸⁷

Manželé mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti, jsou povinni vzájemně uznávat svoji důstojnost, žít spolu a být si věrni, pomáhat si a společně pečovat o děti a vytvářet vhodné rodinné prostředí. O záležitostech týkající se rodiny by měli rozhodovat společně.

Zánik manželství⁸⁸

Manželství zaniká pouze z důvodů, které jsou vymezeny v zákoně o rodině, tj. smrtí, prohlášením manžela za mrtvého a rozvodem.

Rozvod⁸⁹

Ukončení manželství rozvodem je značně náročný proces pro všechny zúčastněné strany. Z pohledu sociální pedagogiky (a matky) mám za to, že nejvíce trpí děti, ať jsou malé nebo velké. Je třeba se vyrovnávat s rozpadem manželství tak, aby byl člověk schopen po rozvodu uspokojivě žít. Rozvodem se mohou vyřešit různé konfliktní situace v rodině, ale i po rozvodu manželství se objevují znovu komplikované situace a spory např. o výchovu dětí, majetkové vypořádání, bytové vyrovnání a velmi často také spory o výši výživného na jednoho z manželů nebo dokonce na děti.

---

⁸⁶ Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., v platném znění

⁸⁷ Zákon o rodině č. 94/1963Sb., v platném znění

⁸⁸ Zákon o rodině č. 94/1963Sb., v platném znění

⁸⁹ Zákon o rodině č. 94/1963Sb., v platném znění

Etapy rozvodu dle doc. PhDr. Iva Plaňavy⁹⁰ jsou následující:

- partnerské odpoutání a vytvoření si odstupu od manželství – jde o emoční zpracování skutečnosti, že manželství končí a již nebude pokračovat. Opuštěný partner prožívá stavy zoufalství, depresivní nálady, frustraci až agresí a v tomto čase zjišťuje, proč a jak manželství ztroskotalo,
- oddělení manželství od rodičovství a utváření nového porozvodového rodičovství - tady si manželé uvědomují, že i když spolu nezvládají žít již jako manželé, stále zůstávají rodiči a nemohou trestat bývalého partnera prostřednictvím dětí,
- ochrana dětí - je nutné respektovat potřeby a zájmy dětí, které vždy rozvodem rodičů strádají. Důležité je zajistit dětem běžnou denní péči a ochranu, udržet kontakty s ostatní rodinou a připravovat a informovat děti jaký bude další vývoj jejich rodiny,
- utváření porozvodových stanovisek v tom směru, že si exmanželé budou plánovat svůj život v budoucnu, včetně navazování nových známostí.⁹¹

Manželství může být rozvedeno, jestliže je trvale, hluboce a nenapravitelně rozvráceno a přestalo plnit svou společenskou funkci (řádnou výchovu dětí) a nelze očekávat obnovení manželského soužití. Manželství nemůže být rozvedeno, pokud rozhodnutí o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu nenabude právní moci. Před rozhodnutím o rozvodu upraví soud rodičům jejich práva a povinnosti k jejich nezletilým dětem pro dobu po rozvodu, komu bude dítě svěřeno do výchovy a druhému z rodičů jak má přispívat na jeho výživu. Jestliže mají oba rodiče zájem na výchově svého dítěte, pokud jsou k takovéto výchově způsobilí a jestliže je to v zájmu dítěte, může soud dítě svěřit do střídavé výchovy obou rodičů.⁹²

Střídavá výchova klade velké nároky na spolupráci obou rodičů a nejen jich samotných, ale i prarodičů, příbuzných, kamarádů a známých. Dítě setrvává u každého z rodičů po určenou (dohodnutou) dobu a pak se na stejnou dobu stěhuje k druhému rodiči. Současně musí být zajištěno, že dítě bude chodit do stejné školy a také v tomto prostředí trávit volnočasové aktivity. Rodiče se také musí dohodnout, kde bude mít dítě trvalé bydliště a který z rodičů bude uplatňovat daňové zvýhodnění na dítě. Dle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů v § 35c) je uvedeno,

⁹⁰ Doc. PhDr. Ivo Plaňava (narozen 1934 v Brně), profesor na Masarykově univerzitě v Brně, zaměřuje se na sociální psychologii manželství a rodiny, manželskou a rodinovou terapii a na mezilidskou komunikaci.

⁹¹ Manželství a rodiny, Plaňava I., Praha, Doplněk 2000, str. 166 - 168

⁹² Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., v platném znění

že nárok na daňové zvýhodnění má ten z rodičů, u koho žije dítě první den v měsíci. Z praxe znám, že při střídavé výchově je to velmi nespravedlivé vůči druhému rodiči, u kterého je dítě ke konci měsíce. I zde by měli oba rodiče velmi dobře spolupracovat. Pokud jsou oba zaměstnání a mají příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků (ze zaměstnání), jsou osoby samostatně výdělečně činné, mají příjmy z pronájmu (a jejich příjem je vyšší než šestinásobek životního minima, což je 48 000,- Kč) vzájemnou domluvou si mohou uplatnit každý šest měsíců. Ovšem v případě, kdy jeden z rodičů nemá již výše zmíněný příjem, nemá nárok na daňové zvýhodnění, poskytne druhému rodiči potvrzení, může si jej uplatnit druhý z rodičů za celý rok. V některých případech, i přesto že by se rodiče měli dohodnout, se stává, že si daňové zvýhodnění neuplatní žádný z rodičů, z důvodu neochoty poskytnout si navzájem potvrzení nebo prohlášení.

Druhy rozvodů⁹³

Nesporný rozvod (dohodou, smluvený) – je takový, kde se manželé na rozvodu společně domluví a současně (v souladu s § 24a zákona o rodině⁹⁴) musí být splněny následující podmínky. Podmínkou je, aby manželství trvalo déle než 1 rok a manželé spolu již déle než půl roku nežijí a jeden se připojí k návrhu druhého. V tomto případě se nemusí uvádět příčiny rozpadu manželství. Za splnění výše uvedených podmínek manželům vzniká právní nárok na rozvod. Předpokladem je, že manželé mají povinnost předložit písemné smlouvy (musí mít úředně ověřeny podpisy účastníků) o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a eventuální vyživovací povinnost. Dále pak pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu.

Sporný rozvod⁹⁵ – je takový, kdy soud na návrh jednoho z manželů může manželství rozvést, je-li manželství hluboce a trvale rozvráceno a není předpoklad, že by mohlo být obnoveno manželské soužití. Soud zvažuje příčiny rozvratu manželství. U tohoto druhu rozvodu není třeba souhlas druhého partnera s rozvodem (s výjimkou ztíženého rozvodu) a soud může manželství rozvést i proti vůli partnera, jestliže dojde k závěru, že manželství je trvale a hluboce rozvráceno a je zřejmé, že nebude manželské soužití obnoveno.

---

⁹³ České rodinné právo, M. Hrušáková, Z. Králíčková, Brno, Doplněk 1998, str. 106

⁹⁴ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., v platném znění

⁹⁵ České rodinné právo, M. Hrušáková, Z. Králíčková, Brno, Doplněk 1998, str. 104

Ztížený rozvod⁹⁶ - je takový, kde s návrhem na rozvod nesouhlasí manžel, který se na rozpadu manželství porušením manželských povinností nepodílel, a kterému by rozvodem manželství vznikla újma. Manželství nebude rozvedeno, pokud zvláštní podmínky svědčí ve prospěch manželství. V tomto případě by se dalo říci, že soud bere do úvahy ochranu manžela, který se na rozpadu manželství nepodílel, nesouhlasí s rozvodem a měl by např. horší ekonomické podmínky, je odkázán na pomoc druhých osob, nebo je např. osobou s tělesným postižením. Ale i v tomto případě (dle § 24b odst. 2 zákona o rodině) existuje možnost manželství rozvést a to v případě, že manželé spolu nežijí více než tři roky a jsou zároveň splněny podmínky, že je manželství trvale a hluboce rozvráceno, neplní svou funkci a manželské soužití nebude obnoveno. Ani soud nemůže donutit jednoho z manželů, aby setrval ve svazku proti své vůli.

Rozvod manželství je po právní stránce vždy složitý proces, který přesahuje oblast rodinného práva. Zasahuje majetkové poměry manželů a především vztahy k dětem a děti k rodičům. Pokud je to možné, třeba i prostřednictvím třetí osoby, mediátora, měli by se manželé pokusit dosáhnout dohody alespoň na rodičovské zodpovědnosti k nezletilým dětem po dobu do i po rozvodu manželství. Dále na vypořádání společného jmění manželů a také vyřešit své dřívější společné bydlení.

---

⁹⁶ České rodinné právo, M. Hrušáková, Z. Králíčková, Brno, Doplněk 1998, str. 105

3.2 Nesezdané soužití, příčiny a důsledky

Nesezdaná soužití mají výrazný vzestup po roce 1989 kdy mladí lidé, mají možnosti studia v zahraničí, cestování, kariérního rozvoje a začíná se postupně zvyšovat věk žen při plánování prvního dítěte. Pokud mají možnost společného bydlení tak ji využívají. Dříve bylo téměř nemyslitelné, aby mladí lidé spolu žili bez uzavření manželství a přiváděli do takového svazku děti. V současnosti již nemá muž svou výhradní pozici živitele rodiny, ochránce rodinného krbu, který se stará o chod domácnosti a o výchovu dětí. A oproti minulosti jsou ženy ekonomicky nezávislé, samostatné a spíše od partnera očekávají rovnocenného společníka, než zachránce.⁹⁷

V této kapitole bych ráda zhodnotila ze svého zaměstnání ve finanční správě výhody manželství, oproti nesezdanému soužití dle daní z příjmů fyzických osob

Výhody manželství a zákon o daních z příjmů č. 586/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o daních z příjmů)

Od 01.01.2005 bylo možno využít institutu výpočtu daně ze společného základu daně podle § 13a zákona o daních z příjmů, čili tzv. společné zdanění manželů. Ten za určitých okolností, především v případě, kdy jeden z manželů neměl zdanitelné příjmy (např. manželka v domácnosti, protože se stará o nezletilé děti a z toho důvodu nemá žádné zdanitelné příjmy) nebo příjmy obou manželů byly rozdílné, mohl a to i významně, snížit jejich celkovou daňovou povinnost. Manželé si mohli mezi sebe rozdělit společný základ daně (každý jednu polovinu, a to po uplatnění nezdanitelných částek, u kterých byla splněna podmínka pro jejich uplatnění).⁹⁸

Nezbytnou podmínkou, aby manželé mohli uplatnit společné zdanění podle § 13a odst. 1 zákona bylo, aby manželé vyživovali alespoň jedno dítě žijící s nimi v domácnosti (ve věku do 26 let). Společné zdanění manželů **nemohli** uplatnit poplatníci, kteří žijí ve vztahu zpravidla nazývaném jako **druh/družka**, neboť se nejedná o manžele. Vztah mezi druhem nebo družkou není žádným zákonem (občanský zákoník, zákon o rodině) upraven. Z tohoto důvodu by bylo případné rozšíření institutu na druha/družku nekontrolovatelné.

Institut společného zdanění byl za zdaňovací období roku 2005, 2006 a naposledy ho mohli poplatníci využít za zdaňovací období roku 2007 a od roku 2008 je toto zrušené společné

⁹⁷ Magazín Práva ze dne 16.02.2013

⁹⁸ Zákon o daních z příjmů fyzických osob č. 586/1992 Sb., v platném znění pro rok 2005

zdanění manželů nahrazeno zvýšením vybraných slev na dani a vyšším daňovým zvýhodněním na vyživované děti. Sleva na poplatníka byla stanovena na 24 840,- Kč (s výjimkou roku 2011, kdy sleva na poplatníka činila 23 640,- Kč) a sleva na druhého z manželů bez vlastních příjmů je ve výši 24 840,- Kč. Aby si jeden z manželů mohl, uplatnit slevu na vyživovaného manžela musí být splněna podmínka, že druhý z manželů nemá žádné příjmy nebo příjmy nepřesahující roční limit ve výši 68 000,- Kč. Do vlastního příjmu se nezahrnují dávky státní sociální podpory, dávky sociální péče, dávky pomoci v hmotné nouzi, příspěvek na péči. Do vlastního příjmu se zahrnují veškeré hrubé příjmy (od zaměstnavatele, z podnikání, pronájmu), všechny druhy důchodů, nemocenské dávky, podpora v nezaměstnanosti a peněžitá pomoc v mateřství.

Ani již výše zmíněné společné zdanění manželů nemělo vliv na vyšší počet uzavření manželství, myslím, že i z důvodu, že případný rozvod by byl podstatně finančně náročnější, než částka, kterou jim finanční úřad vrátí na daních.

Je-li manželka (manžel) držitelkou průkazu ZTP/P (zvláště těžké postižení s potřebou průvodce) zvyšuje se částka 24 840,- Kč na dvojnásobek. I zde musí být splněna podmínka příjmu do výše 68 000,- Kč.⁹⁹

V případě, že se manželství uzavře v průběhu roku, má manžel nárok na slevu na manželku (za předpokladu, že nemá příjmy do 68 000,- Kč) poměrnou část a to od následujícího měsíce. V případě, že uzavřou manželství v průběhu roku a manželka má dítě svěřené do vlastní péče a nemá možnost uplatnit si toto daňové zvýhodnění (jedná o dítě do věku 26 let soustavně se připravující na budoucí povolání), může si nový manžel (za předpokladu, že si neuplatňuje biologický otec) uplatnit daňové zvýhodnění po celý rok.

Z hlediska daňových výhod nemá nesezdané soužití žádné výhody v uplatňování odečtu na vyživovanou osobu. A to ani v případě, že žijí ve společné domácnosti, matka dítěte nemá žádné příjmy nebo příjmy do výše 68 000,- Kč, ale otec dítěte, pokud je zapsán v rodném listu a mají společnou domácnost, má nárok na uplatnění si daňového zvýhodnění na dítě.

V případě spolupráce manželů při podnikání se příjmy dosažené za spolupráce druhého z manželů a výdaje vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení se rozdělují tak, aby podíl připadající na spolupracujícího manžela (manželku) nečinil více než 50%.

---

⁹⁹ Zákon o daních z příjmů č. 586/1992 Sb., v platném znění

V případě spolupráce druha a družky, kteří žijí ve společné domácnosti, se příjmy a výdaje rozdělují tak, aby podíl připadající na osoby ve společné domácnosti nečinil více než 30%.¹⁰⁰

Z nesezdaného soužití vyplývají menší právní jistoty a nároky, jak jsem již podrobně uvedla v kapitole 2.2. Co jsem však ještě neuvedla je, že tento svazek nezakládá ze zákona takové povinnosti jako povinnost žít spolu, být si věrni, vzájemně si pomáhat, vytvářet zdravé rodinné prostředí, respektovat svoji důstojnost, uspokojovat potřeby rodiny, společně rozhodovat o záležitostech rodiny.¹⁰¹ Což ovšem nevylučuje skutečnost, že se partneři v nesezdaných soužitích takto nechovají a nevytváří vhodné podmínky pro společný život.

Mezi nesezdanými partnery však nemůže ze zákona vzniknout žádné společné jmění manželů, ani vzájemná vyživovací povinnost mezi nesezdanými partnery. Nevzniká ani nárok na výživné, tudíž v případě když se partneři rozejdou, je ekonomicky slabší partner v nevýhodě. Vyživovací povinnost rodičů vůči dětem je upravena v zákoně o rodině, protože se v tomto případě nedělají rozdíly mezi dětmi, které se narodí v nesezdaném soužití a v manželství. V obou případech mají vyživovací povinnost oba rodiče a poskytují ji podle svých schopností, možností a majetkových poměrů do té doby, než jsou děti schopny se živit samy.¹⁰² V případě nutnosti výživné na společné dítě určí na žádost jednoho z rodičů soud. Stejnou vyživovací povinnost mají děti vůči svým rodičům, pokud nejsou schopni uspokojovat své základní potřeby a pokud výživné nutně potřebují.¹⁰³

Dalo by se říci, že nesezdané soužití funguje spíše na principu dobrovolnosti a vzájemné důvěře a podpoře. V praktické části bych ráda poukázala na to, že lidé preferují nesezdané soužití z důvodu ekonomických, nemožnosti dosáhnout na vlastní bydlení a také obavy z možných komplikací, spojených s ukončením manželství rozvodem.

---

¹⁰⁰ Zákon o daních z příjmů č. 586/1992 Sb., v platném znění § 13

¹⁰¹ České rodinné právo, M. Hrušáková, Z. Králíčková, Brno, Doplněk 1998, str. 82 - 85

¹⁰² Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., v platném znění dle § 85

¹⁰³ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., v platném znění dle § 87

3.3 Registrované partnerství

Rodina, která se musí vypořádat se skutečností, že jejich dítě je homosexuál zažívá v první chvíli otřes a překvapení. Troufám si tvrdit, že pozorní rodiče mají indicie o jiné sexuální orientaci již od puberty dítěte a mají určitý čas na to, aby se s touto skutečností smířili. Rodiče mají většinou úplně jinou představu o vztazích a budoucím životě svých dětí. Mohou mít pocit, že selhali jako rodiče, mohou mít pocit viny, někteří rodiče se s takovou situací nemusí vyrovnat, smířit nebo uplyne dlouhá doba, než vůbec přijmou myšlenku a skutečnost, že je dítě jinak sexuálně orientované. Také sociální okolí nemusí přátelsky vnímat tuto skutečnost a i vysvětlování před ostatní rodinou a známými může být nepříjemné. A jako poslední skutečnost bych uvedla, že se nemusí dočkat vnoučat, což také může vést k neshodě až ke krizi v rodině.

Jak jsem již uvedla v kapitole 2.3 v roce 2006, vstoupil v platnost zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, který uzákoňuje trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví. V porovnání s manželstvím jsou tyto páry stabilnější, možná i z důvodu, že do tohoto svazku nenutí rodiče, stav „dítě na cestě“ ani tlak sociálního okolí.

Jak dokládá následující tabulka, i u této formy svazku klesá počet uzavřených registrovaných partnerství,¹⁰⁴ o vyšší stabilitě však svědčí to, že za uvedené období zaniklo 107 registrovaných partnerství, což činí cca 8 % z celkového počtu.

Tabulka 1: Počty uzavřených registrovaných partnerství v jednotlivých letech

Rok	Počty uzavřených partnerství
2006	235 párů
2007	252 párů
2008	227 párů
2009	203 párů
2010	194 párů
2011	177 párů

Pramen: Autorka na základě neoficiálních statistik, vlastní výpočet.

¹⁰⁴ Registrované partnerství není centrálně statisticky evidováno, neoficiální statistiky zaznamenává a pravidelně uveřejňuje aktivista Milda Šlehofer, [online] ©2011 - 2013 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://www.nakluky.cz/magazin/item/1427-vloni-vzniklo-177-novych-registrovanych-partnerstvi/>

Povinnosti a práva partnerů:¹⁰⁵

- partneři mají v partnerství stejná práva a povinnosti a o záležitostech partnerského soužití rozhodují společně,
- partneři mají vzájemnou vyživovací povinnost a jejich životní úroveň by měla být stejná,
- partneři se mohou vzájemně zastupovat v běžných záležitostech a jednání jednoho partnera zavazuje oba,
- partner je považován za osobu blízkou a má právo odepřít výpověď jako svědek
- pokud má jeden z partnerů dítě, registrované partnerství není překážkou pro jeho svěření do výchovy,
- pokud má jeden z partnerů svěřeno dítě do výchovy, je druhý partner povinen se podílet na jeho výchově.

Vyživovací povinnost po zániku registrovaného partnerství:¹⁰⁶

- pokud po zániku registrovaného partnerství není jeden z partnerů se schopen žít sám, má právo žádat po bývalém partnerovi příspěvek na přiměřenou výživu,
- pokud by jednomu z partnerů, který se na zániku partnerství nepodílel, byla způsobena újma, může soud až na tři roky přiznat výživné a to ve stejné výši životní úrovně jako s bývalým partnerem,
- výživné však nelze přiznat, pokud by to bylo v rozporu s dobrými mravy,
- vyživovací povinnost k bývalému partnerovi zaniká dnem, kdy bývalý partner uzavře nové registrované partnerství nebo manželství, nebo smrtí.

Nevýhody registrovaného partnerství:¹⁰⁷

- trvalý partnerství brání každému z partnerů osvojit dítě,
- mezi partnery nevzniká majetkové společenství,
- v důchodovém pojištění nevzniká nárok na vdovský, ani vdovecký důchod,
- nedochází ke změně příjmení, pouze na žádost jednoho z partnerů, na matričním úřadu, kde je partner žádající o změnu přihlášen k trvalému pobytu,
- nemohou si uplatnit dle zákona o daních z příjmů č. 586/1992 Sb., v platném znění odčitatelnou položku na vyživovanou osobu, kdy vyživovaná osoba nemá příjmy vyšší než 68 000,- Kč.

---

¹⁰⁵ HatákV., Hanáková V., Domácí právník, Pardubice, May Day 2007, str. 107 - 108

¹⁰⁶ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, v platném znění, § 11 a § 12

¹⁰⁷ HatákV., Hanáková V., Domácí právník, Pardubice, May Day 2007, str. 107 - 108

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Pro testování předpokladu volby nesezdaného soužití u mladších párů žijících ve větších městech jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu formou strukturovaného rozhovoru. Poskytnuté odpovědi na základní osobní informace jsou statisticky shrnuty v grafech, obsáhlejší sdělení vybraných respondentů jsem zpracovala do několika případových studií. Výzkumný vzorek zahrnuje zejména návštěvníky mateřských center a klubů maminek v Kyjově a obcích v blízkém okolí.

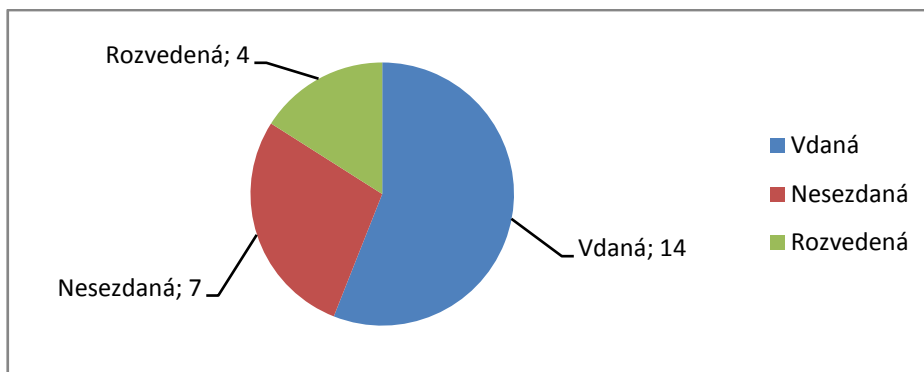
4.1 Výběr respondentů, metody výzkumu, výzkumné otázky

Respondenti byli osloveni v průběhu „Týdne pro rodinu“, který probíhal ve dnech od 11. do 17. února 2013 v Kyjově, Ježově a ve Svatobořicích–Mistříně. V tomto týdnu byly kluby maminek a mateřskými centry, za podpory dalších občanských sdružení a neziskových organizací, pořádány různé akce zaměřené na rodiče s dětmi, jichž se však často zúčastnili také prarodiče. Centrum pro rodinu v Kyjově pořádalo také ve dnech 28. února až 1. března 2013 „Bazárek dětského jarního a letního ošacení“, kde si maminky mohli za výhodné ceny nakoupit dětské oblečení a nepotřebné věci naopak prodat.

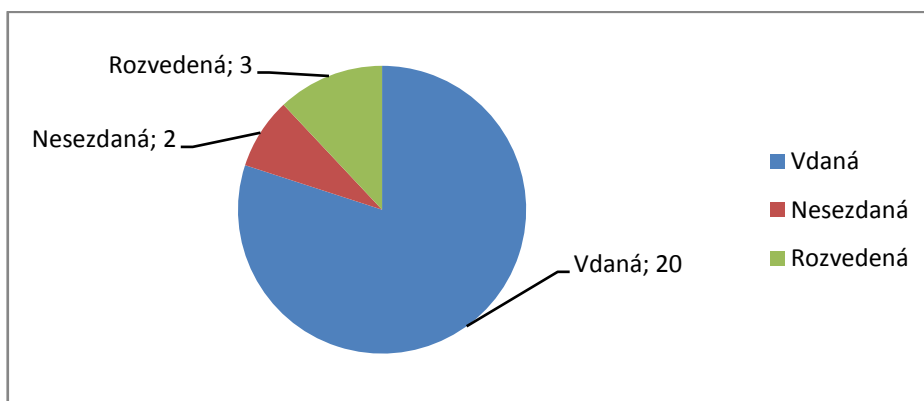
Respondenty mého šetření tak byly především ženy na rodičovské dovolené, ženy vedené na úřadu práce po rodičovské dovolené s dětmi do 7 let, ale také prarodiče, kteří je doprovází (v tomto případě to nejčastěji byly dcery a matky). Respondenti akcí pro rodiče jsou ženy, páry (manželské i nesezdané) se staršími dětmi. Ženy, které se účastnily akcí jen s dětmi, byly daleko sdílnější a komunikativnější, než páry, přičemž muži se nevyjadřovali, nebo jen velmi sporadicky a spíše jsem měla dojem, že dohlížejí na každé slovo své ženy. Bylo osloveno v každém centru 25 respondentů, kde jsem pomocí dotazníku zjišťovala v jakém soužití (vdaná, nesezdaná, rozvedená) v současné době žijí, dále jejich věk, dosažené vzdělání a současný i plánovaný počet dětí.

Součástí úvodního kontaktního rozhovoru byla také nabídka na jeho pokračování v rozšířené formě. V případě souhlasu respondenta jsem se v následujícím rozhovoru zaměřila především na hledání příčin pro volbu daného typu soužití, hodnocení spokojenosti se současným stavem a případnými plánovanými změnami do budoucna. Základní zjištěné statistické údaje jsou shrnuty v následujících grafech:

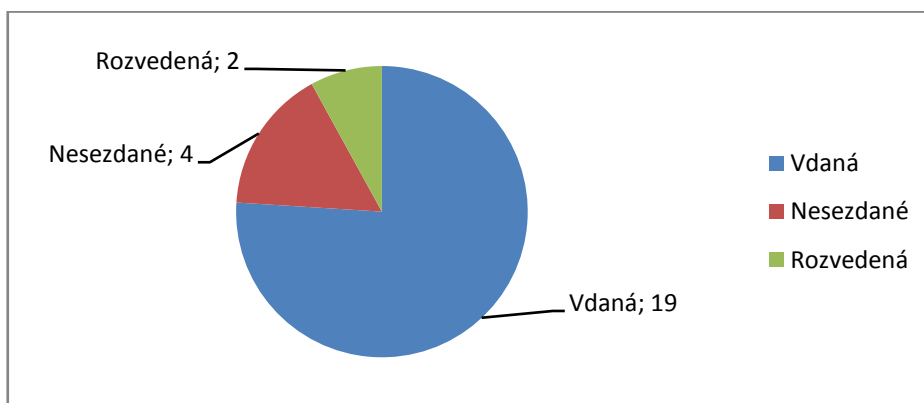
Graf č.1: Město Kyjov - počty párů žijících v jednotlivých typech soužití

Graf č.2: Obec Ježov - počty párů žijících v jednotlivých typech soužití

Graf č.3: Svatobořice – Místřín - počty párů žijících v jednotlivých typech soužití

Pramen: Autorka na základě vlastního šetření

Z výsledků provedeného výzkumu vyplývá, že preferovaným soužitím zůstává manželství. A to jak v celkovém počtu odpovědí respondentů, tak i v získaných odpovědích na otázku, jaký způsob soužití by upřednostňovaly do budoucna. Dané je podle mého mínění důsledkem specifika regionu, kde přetrvává tradičnější forma rodiny, založená

na udržování bližších vztahů v rovině vertikální (prarodiče - rodiče - děti - vnuci) i horizontální (sestra/bratr - strýc/teta - sestřenice/bratrance). Jak vyplynulo z odpovědí respondentů, na vesnici a v menších městech pociťují silnější sociální tlak okolí, který upřednostňuje tradiční model rodiny založený manželstvím (často církevním sňatkem) před nesezdaným soužitím. Tento tlak se naopak vytrácí ve větších městech, zvláště tehdy, pokud partneři žijí ve větší vzdálenosti od rodin svých rodičů a dalších příbuzných, zejména potom prarodičů. Z těchto faktů lze také odvodit, že manželský model soužití obvyklý u našich babiček, se bude stále více vytrácet u generace našich dětí. Výhody i nedostatky obou forem soužití byly již podrobně popsány v teoretické části práce. Uplatnění poznatků sociální pedagogiky vidím v tomto směru především v tom, dokázat partnerům zvažujícím nejvhodnější formu soužití vysvětlit jejich možná rizika.

Dalším specifickým regionu a menších vesnic je absence párů, žijících v registrovaném partnerství. V celém období výzkumu jsem se setkala pouze s jedním párem, přiznávajícím registrované partnerství, žijícím v městě Hodonín (25 tis. obyvatel). Tato forma soužití je typická spíše pro větší města s anonymním a více tolerantním okolím.

Předem připravené otázky rozhovoru jsou uvedeny níže. Cílem takto strukturovaného rozhovoru bylo především navázat úvodní kontakt a zaujmout respondenta k jeho pokračování, při kterém byly rozebrány příčiny a důsledky zvolené formy soužití.

Strukturovaný rozhovor:

- 1) Respondentem je žena muž
- 2) Věk
- 3) Dosažené vzdělání
- 4) Stav – vdaná, ženatý, nesezdané soužití, registrované partnerství, rozvedená/ý
- 5) Počet dětí v současné době
- 6) Plánovaný počet dětí v budoucnu
- 7) Jste-li v nesezdaném soužití, máte v úmyslu uzavřít sňatek
- 8) Jste-li rozvedená/ý máte v úmyslu uzavřít sňatek
- 9) Jste věřící
- 10) Pokud jste uzavřeli (i v minulosti) sňatek - církevní nebo občanský
- 11) Řešení bydlení – vlastní byt (dům), nájemní bydlení, u rodičů (jednoho z partnerů)
- 12) Město nebo obec, ve které s rodinou žijete

Získané odpovědi jsou shrnuty v příloze PIII.

Na základě takto provedeného kontaktního rozhovoru byli zvoleni respondenti pro další šetření, prováděné formou nestrukturalizovaného rozhovoru. V tomto rozhovoru jsem se snažila získat zejména odpovědi hodnotící jejich současnou sociální a rodinnou situaci, informace o plánech do budoucna, případně o představách, jak by se mělo jejich soužití do budoucna vyvíjet a jak tyto představy hodnotí jejich současný partner. Získané informace jsou zpracovány v následujících případových studiích.

4.2 Případové studie

Vendula, vysokoškolské (31 let, žije v menší obci, není věřící) – má jedno dítě ve věku do tří let, s otcem dítěte žije v nesezdaném soužití, v podkrovní nástavbě u jejích rodičů. Na výstavbu společného bydlení si vzala hypotéku, dlužníkem je jen ona, dům vlastní s rodiči formou podílového vlastnictví, partner se na vlastnictví nepodílí. Další dítě výhledově neplánuje – vrátila se po rodičovském příspěvku zpět do zaměstnání, předpokládá budování kariéry. S péčí o dítě ji pomáhají rodiče, sňatek s otcem dítěte neplánuje. Důvodem jsou především současné majetkové poměry partnerů, kdy její příjem je podstatně vyšší. Po dosažení vyššího věku dítěte a jeho osamostatnění zvažuje přestěhování do většího města a koupí bytu, eventuálně menšího rodinného domu, opět do svého výlučného vlastnictví. V hodnocení partnerského vztahu přiznává nezájem na uzavření manželství, zejména z důvodu komplikovanější úpravy majetkových poměrů po vzniku společného jmění manželů, spíše jí vyhovuje současné výlučné vlastnictví.

Barbora, středoškolské (39 let, žije ve městě, není věřící) – má dvě děti ve věku 4 a 8 let. Byt dostala darem od svých rodičů, byl tedy v jejím výlučném vlastnictví. S otcem dětí žila téměř 7 let v nesezdaném soužití, partner neměl hlášený trvalý pobyt na společné adrese, ale na adrese svých rodičů v jiné obci. Sňatek sice plánovali od počátku svého vztahu, ale současně také odkládali - nejprve po narození dítěte, potom "až bude větší" a tak dále. Respondentka přiznává, že na počátku vztahu, v období do narození druhého dítěte, vystupovala jako matka samoživitelka, což ji přinášelo určité ekonomické výhody. Po narození druhého dítěte už vystupovali s partnerem společně, jako pár žijící v nesezdaném soužití. Vzhledem k tomu, že její partner byl dlouhodobě nezaměstnaný, resp. se pokoušel nepříliš úspěšně o podnikatelskou činnost, byly poměrně často ve složité ekonomické situaci a odkázáni na finanční i materiální pomoc jejích rodičů. Po 7 letech nesezdaného soužití, uzavřeli sňatek, výhodou tohoto odkladu spatřuje především ve skutečnosti, že se děti jejich mohly aktivně zúčastnit svatby. Kromě sociálního tlaku okolí (především ze strany rodičů partnerky, kteří jsou věřící a žijí v malé obci) uvádí jako důvod pro uzavření sňatku plánovanou koupí nemovitosti, která byla pořízena na hypoteční úvěr a podle obchodní nabídky banky jej jako manželé, pořizující nemovitost do společného jmění manželů, měli možnost získat za výhodnějších podmínek. Uzavření sňatku přivítali také rodiče obou partnerů a podle jejího mínění i obě děti, navštěvující mateřskou a základní školu, z důvodu společného příjmení obou rodičů.

Renata, středoškolské (42 let, žije ve městě, není věřící) – má tři děti (24, 10 a 8 let), nejstarší dítě z prvního manželství, které bylo po roce rozvedeno. Jako rozvedená si po čase našla nového partnera, vychovávali společně její dítě a žili po dobu téměř 10 let v nesezdaném soužití. Její partner byl bezdětný, ale také již jednou rozvedený a tak ani jeden z nich nechtěl uzavírat nové manželství. Před narozením prvního společného dítěte se však rozhodli pro sňatek, zejména z důvodů emocionálních, protože oba sdíleli pocit, že by se dítě mělo narodit do úplné, podle jejich mínění standardní manželské rodiny. Manžel byl v té době úspěšným podnikatelem, majetek nabytý před uzavřením manželství byl tedy jeho výlučným vlastnictvím.

Respondentka byla zaměstnancem účetní a poradenské firmy, po narození dítěte potom zůstala na mateřské a rodičovské dovolené a ani později se již do zaměstnání nevrátila. Aby nezůstala zcela závislá na manželově příjmu, podniká v oboru účetního poradenství, i když jak sama říká, po dlouhou dobu to bylo opravdu jen pro zábavu a odpočinutí si od stereotypu rodinných starostí a péče o domácnost. Rodina netrpěla nedostatkem prostředků a manžel také nikdy neupozorňoval na skutečnost, že on je tím, kdo materiálně zabezpečuje rodinu. Toto nejen na první pohled spokojené bezproblémové manželství však před asi třemi lety ohrozila vážná nemoc manžela. Po několika náročných operacích a dlouhodobé rehabilitaci se již nemohl věnovat své podnikatelské činnosti, vlastněné společnosti prodal nebo ukončil jejich činnost a tak se rodina pomalu stává závislá pouze na příjmech manželky. Ty však zdaleka nedosahují předchozí výše příjmů manžela a proto musí postupně měnit i naučený životní styl. Se starostí o rodinu a manžela jí nyní velmi pomáhá nejstarší dcera, která úspěšně ukončila vysokoškolská studia (poslední rok studií již rodina zvládala s menšími finančními problémy) a tak je nyní také schopna se sama ekonomicky zabezpečit.

V manželství setrvávají nadále, a i když podle sdělení respondentky ani jiný typ soužití by na jejich vzájemném vztahu nic nezměnil, přesto má jako manželka ke svému manželovi větší pocit odpovědnosti. Domnívám se, že právě příklad vzájemné péče, odpovědnosti a oboustranně pevnějšího vztahu je typickým znakem manželství, nebo je aspoň v manželství častější než v případech nesezdaného soužití. I když samozřejmě, výjimky najdeme v obou případech.

Olga, střední s maturitou (43 let, žije menší obcí, věřící) – dvě děti ve věku 19 a 13 let, vdaná s otcem společných dětí, u obou partnerů se jedná se o jejich první manželství. Již v období před svatbou, v průběhu jejich asi dvouleté známosti, se jim podařilo získat příslib přidělení jednoho z tehdy nově budovaných obecních bytů. Sňatek tedy uzavřeli především z ekonomických důvodů, neboť obec upřednostňovala při přidělování bytů mladé rodiny. Bydlí tedy v nájemním bytě a podle vlastních slov jsou s tímto typem bydlení spokojeni a upřednostňují ho před společným bydlením s rodiči. Rodiče obou partnerů bydlí ve stejné obci a společné bydlení by nebyl, zvláště u rodičů manželky, žádný problém. Ale zatím využívají vlastního bydlení, i když přiznávají, že časem, až budou rodiče starší nebo jeden z nich zůstane sám, předpokládají přestěhování do jejich domu a společné bydlení tak, aby se o ně mohli patřičně postarat.

Bydlení v menší obci, kde oba dva od narození vyrůstali, se jim líbí a jsou zde spokojeni. Mají zde mnoho přátel, se kterými se vzájemně navštěvují, podobně jako se svými rodiči a dalšími blízkými i vzdálenějšími příbuznými. Dříve, když byly děti ještě menší a oba dva museli dojíždět za prací do jiného města, se jim blízkost nejbližší rodiny velmi hodila zejména při starosti o děti. A to nejenom formou odpoledního hlídání, ale také péče v době nemoci nebo školních prázdnin. Jejich manželství trvá již více než 20 let a jak oba uvádí, v tehdejší době vůbec neuvažovali o možnosti, že by měli žít společně jinak a neměli by uzavřít manželství. Myslím, že na tomto příkladu je hezky vidět, že i v dnešní době jsou preferovány přetrvávající rodinné vazby tradiční rodiny, které se v dnešní moderní době, založené na úspěchu jednotlivce, a zvláště pak ve velkých městech postupně vytrácejí. Pro tuto rodinu byla pomoc rodiny velmi důležitá při péči o děti, ale také ekonomicky (formou rodinného hospodářství) a sociálně, protože i u nich byly chvíle, které nebyly úplně ideální. Mezigenerační vztahy jsou u nich velmi silné, i když neuvažovali o společném bydlení s rodiči, jak to v době před 30 - 40 lety předpokládali jejich rodiče, a jak tomu také přizpůsobili stavbu svých rodinných domů.

Jana, vyučena (22 let, žije ve městě, není věřící) – má jedno dítě ve stáří 8 měsíců, momentálně žije sama s dcerou u svých rodičů. Se svým stejně starým partnerem se seznámili již ve svých 16 letech, po dobu trvání vztahu se několikrát rozešli, měli vztah s jinými partnery a znovu se k sobě vraceli. Poté, co otěhotněla, začali hledat společné bydlení, ale jejich finanční situace jim nedovolila vybrat si podle svých představ. O sňatku neuvažovali jednak z důvodů ekonomických (nemohli si dovolit žádné výdaje navíc) a také, jak sama uvádí, nebyli přesvědčeni, že spolu zůstanou navždy. Rozhodli se tedy pro nesezdané soužití a podařilo se jim získat pronájem jednopokojového bytu s měsíčním nájemem 5.000 Kč. Bydlení ani u jednoho z rodičů podle jejího názoru nepřicházelo do úvahy, vlastní rodiče s jejím partnerem nevycházel a rodiče a partnera bydleli také v menším bytě, s jeho mladším bratrem, a navíc jejich manželství nebylo úplně ideální.

Po narození dítěte se jejich ekonomická situace zhoršila, partner neměl stabilní příjem a nájem museli zaplatit každý měsíc. To vedlo ke stále častějším neshodám a asi po šesti měsících společného bydlení v pronájmu se rozhodli využít nabídky jejich rodičů na přestěhování do jejich rodinného domku. Toto přestěhování prosadila sama, domluvila se svými rodiči a nakonec přesvědčila i partnera, protože cítila, že sama péči o malé dítě nezvládá. Partner se tedy odstěhoval s ní, ale po několika týdnech se vrátil zpět ke svým rodičům, protože se nemohl domluvit s rodiči partnerky. Nyní, již spolu nebydlí, nevidají se a otec nejeví o dítě už delší dobu žádný zájem. Matka tedy bude žádat soudně určení výživného na dceru, otec je uveden v rodném listu dítěte a otcovství nepopírá. Současně však uvádí, že je nemajetný, bez jakýchkoli příjmů, žijící u rodičů a na dítě své bývalé partnerce nijak nepřispívá.

I když v současné době nemá zájem s někým navazovat novou známost, v budoucnu doufá, že najde nového partnera, se kterým budou vychovávat její dítě. Nesezdané soužití jí ani do budoucna nevdí, jestli by raději upřednostnila uzavření manželství neví bude prý záležet také na názoru partnera. Pokud by další vztah navázala, určitě by chtěla mít další společné děti a vychovávat je společně.

Na tomto případě je myslím dobře vidět určitá citová i sociální nezralost partnerů, kdy nedokázali ani v počátcích svého vztahu řešit problémy společně. Narození dítěte jejich vztah rozhodně neupevnilo, bylo spíše úvodem k jejich definitivnímu rozchodu. Protože navíc chyběla i pomoc a podpora širší rodiny, možná i větší tolerance ze strany rodičů partnerky, byl jejich vztah zřejmě už od počátku odsouzen ke krachu.

Mírek, vysokoškolské (46 let, menší město, není věřící), žije v domě se svou maminkou. Je ženatý a má dvě děti ve věku 6 a 4 let, manželka s dětmi však žije v jiném městě u svých rodičů. Mírek je jedináček, se svou partnerkou se seznámil poměrně pozdě, až téměř ve svých 40 letech. Jeho manželka je o 4 roky mladší, rovněž vysokoškolsky vzdělaná a také ona nemá žádné sourozence. Oba byli až do doby svého seznámení svobodní a bezdětní, neměli žádný vážnější deletrvající vztah.

Manželství uzavřeli po necelém roce známosti s cílem založení rodiny a společného partnerského života. Přestože by si mohli dovolit i vlastní bydlení ve větším městě, kde oba pracují, nechtěl nechat svou maminku doma samotnou a tak se rozhodli, že budou společně bydlet v jeho rodinném domku. Partnerka však nebyla s životem na menším městě příliš spokojena, drobné neshody se snažili vyřešit dohodou, ale nakonec se po čtyřech letech manželství odstěhovala i s dětmi zpátky ke svým rodičům, kteří ji přes týden pomáhají s péčí o děti. Rodiče tedy žijí po větší část týdne každý ve své domácnosti, o víkendech se však pravidelně střídavě navštěvují. Jeden týden přijíždí Mírek k manželčiny rodičům a další týden jeho partnerka i s dětmi přijedou za ním. Přestože žijí odděleně, nerozvedli se a podle vlastních slov ani o rozvodu neuvažují. Takovéto víkendové manželství jim oběma vyhovuje, vzájemně se na sebe těší, podnikají i s dětmi různé výlety po okolí a také tráví společné dovolené.

Tento případ poměrně přesně ilustruje výše popsanou problematiku společného soužití partnerů středního věku, kteří dříve nenavázali dlouhodobý vztah a byli zvyklí žít u svých rodičů. Mírek se nechtěl vzdát svého navyklého způsobu života, domu kde byl zvyklý a v němž vyrůstal od dětství, podobně na tom byla i jeho manželka. V pozdějším věku partnerů se již naučené zvyky těžko mění, je složité přerušit dlouholetou vazbu na rodiče a brát svého partnera nejen s jeho přednostmi, které na něm máme rádi a obdivujeme, ale tolerovat také všechny jeho nedostatky a zvyky, které nám mohou vadit nebo narušovat naučený způsob života. Přesto, jak je vidět na popsaném příkladu, může i takovéto soužití dlouhodobě fungovat a oběma partnerům vyhovovat.

Vladimír, vysokoškolské (34 let, žije v menší obci, věřící), jeho manželka je také věřící, manželé již 12 let (církevní sňatek), mají 3 děti. Pro oba partnery je to jejich první manželství, manželské soužití považují oba za jediné správné pro muže a ženu, kteří chtějí být spolu, založit rodinu a vychovávat děti. Oba tak byli svými rodiči vychováni a oba také mají stejný cíl, vychovat ve stejném smýšlení i děti. Žijí v malé obci, kde je náboženské cítění poměrně silné, a i když se v současnosti náhled na rozvod manželství nebo nesezdané soužití postupně mění a podobné případy přestávají být ojedinělé, přesto mají pocit, že takovéto spolužití není pro partnery ani pro výchovu dětí správným řešením. Současně však také uznávají, že zůstat v nefungujícím manželství není jediným možným řešením, i když se jim zdá, že v dnešní době až příliš snadno partneri svou snahu o udržení manželského svazku vzdávají, aniž by se pokusili najít společné řešení. Zdá se jim, že se ze vztahů mezi lidmi vytrácí vzájemná úcta a tolerance a spíše se klade důraz na rychlá a definitivní řešení. Na tomto příkladu chci ukázat především to, že určitá, ne však přehnaná, míra církevního vlivu a sociálního tlaku okolí, by mohla pozitivně ovlivnit současný trend vysoké rozvodovosti a neúplných rodin.

Katka, vyučena (36 let, žije v menší obci, věřící), vychovává se svým manželem 5 dětí, dvě vlastní a tři v náhradní rodinné péči. Manželé v současné době jednájí o převzetí dalšího dítěte do pěstounské péče. Manžel je zaměstnán ve větším městě, za prací denně dojíždí a tráví tak podstatnou část dne mimo domov. Manželka je v domácnosti a věnuje se péči o děti. V současné době si také formou dálkového studia dodělává maturitní zkoušku v oboru sociální péče a zaujala ji také možnost dalšího pokračování ve studiu na Institutu mezioborových studií v Brně. Také ona považuje manželství za nejvhodnější formu partnerského soužití, i když podotýká, že kvalita vztahu určitě nezáleží jen na jeho právní formě. Nicméně protože je v častějším styku s orgány sociálně-právní ochrany dětí, vidí nesezdané soužití jako rizikovější především pro ženy-matky, které zůstanou bez partnera, nebo je partner opustí po narození dítěte. Výjimečné nejsou ani případy, kdy žena udržující vztah např. se ženatým partnerem, po několik let marně doufá v naplnění vztahu s otcem svého dítěte. Tyto děti pak v některých případech právě končí v kojeneckých ústavech, dětských domovech, v tom nejlepším řešení pak v kvalitní a láskyplné náhradní rodinné péči.

4.3 Vyhodnocení výsledků

Jak vyplynulo z uskutečněných rozhovorů, je možné hledat příčiny volby jednotlivých druhů partnerského soužití v mnoha rozličných důvodech. Za ty hlavní považují příčiny ekonomické a sociální.

Z ekonomických důvodů, které partneři nejčastěji zvažují, je to forma budoucího společného bydlení. Páry žijící v nesezdaném soužití často volí formu nájemního bydlení, protože koupě nemovitosti (domu či bytu) je v tomto případě možná pouze do podílového vlastnictví obou partnerů (což se jim zdá s ohledem na budoucnost složitě) nebo do výlučného vlastnictví jednoho z partnerů (což je často nad jeho finanční možnosti). Koupě nemovitosti také podstatně zatíží rodinný rozpočet a je závazkem na léta dopředu, což partneři v nesezdaném soužití někdy ani neplánují.

Naopak manželské páry mají častěji snahu o získání vlastní nemovitosti. Tomuto cíli přizpůsobují svůj rodinný rozpočet i životní způsob, např. po určitou dobu žijí u rodičů jednoho z manželů, aby měli možnost ušetřit více prostředků na koupi nebo stavbu nemovitosti. Pokud zvolí nájemní bydlení, považují ho zpravidla pouze za řešení dočasné, buď z důvodu plánované změny zaměstnání, nebo opět snahy o získání vlastní nemovitosti.

V některých případech mohou být podstatným kritériem pro volbu nesezdaného soužití i náklady spojené se sňatkem, které si v některých případech partneři nemohou dovolit. Nebo, jak několikrát zaznělo, nemohou si je dovolit v takové míře, aby případná svatba proběhla podle jejich přání. A než muset na všem šetřit a spokojit se s minimem nutného, raději zůstanou žít společně "bez papíru" a na svatbu si počkají, až si ji budou moci dovolit podle svých představ.

Za nejvýznamnější ze sociálních vlivů pro uzavření manželství pak považují vliv rodiny. Věk rodičů partnerů žijících v nesezdaném soužití se dnes pohybuje mezi 40 - 50 lety a v době, kdy oni uzavírali manželství a vychovávali děti, bylo nesezdané soužití spíše výjimkou a jakýmsi dočasným řešením, než si uspořádají své osobní záležitosti tak, aby mohli uzavřít manželství. Je tedy logické, že by i u svých dětí upřednostnili raději manželské soužití a nezdrží se před svými dětmi tento svůj názor čas od času vyslovit. Ještě výrazněji toto přání, jak jsem zjistila z uskutečněných rozhovorů, vyslovují prarodiče partnerů, kteří ještě více považují nesezdané soužití za něco dočasného, jako vztah bez budoucnosti, ve kterém nejsou partneři schopni uzavřením sňatku vyjádřit své rozhodnutí žít spolu trvale a být si věrní.

Mimo církevního vlivu, který je určitým specifikem jižní Moravy a regionu Moravského Slovácka, pak za další z důležitých sociálních vlivů považuji narození dítěte. Tento můj předpoklad potvrzuje i zjištění, že v rodinách, které se označují za věřící, je průměrně buď vyšší počet narozených dětí, nebo tento vyšší počet uvádějí jako plánovaný do budoucna. K podobnému zjištění vyššího počtu plánovaných dětí jsem dospěla také u párů žijících v manželském soužití (uvádějí plánovaný počet 2 - 3, někdy i 4 dětí) než u párů žijících momentálně v nesezdaném soužití. Pokud tyto nesezdané páry už nějaké děti měly, uváděly jejich počet zpravidla jako plánovaný a konečný, na rozdíl od manželů, kteří častěji uvedli plánování dalšího dítěte v budoucnosti.

Na základě výzkumem zjištěných a výše uvedených údajů mám za **prokázanou hypotézu**, že partneři žijící v menších obcích, kde přetrvávají silné vertikální rodinné vazby (prarodiče - rodiče - děti - vnuci) jsou pod větším sociálním tlakem uzavření manželství než partneři žijící ve větších a více anonymních městech. Pokud žijí ve větší vzdálenosti od rodiny uplatňují se v jejich životě spíše sociální vazby horizontální, ať už rodinné (sourozenci, bratřenci a sestřenice) nebo osobní (přátelé, spolupracovníci). Vzhledem ke vrůstajícímu počtu rozvodů, domácností osamoceně žijících osob (tzv. singles) a rodin, které tvoří pouze jeden z rodičů a dítě (děti), ztrácí partneři motivaci k uzavření manželství. Po vzoru svých přátel a známých, a někdy také na jejich radu, když jim popisují, čím vším si museli v průběhu rozvodu s bývalým partnerem projít, volí stále častěji nesezdané soužití. Na možná rizika této formy soužití, podobně jako přednosti a nevýhody manželské soužití jsem již upozornila v teoretické části práce.

Za prokázanou mám také hypotézu, že nesezdané soužití volí častěji partneři nižšího věku (do 30 let), kteří se podle svých vlastních slov často teprve hledají a nejsou si jisti správnou volbou svého partnera. Takovéto odpovědi jsem bohužel zaznamenala v některých případech i tehdy, kdy již partneři mají společně dítě nebo očekávají jeho narození. Se vzrůstajícím věkem respondentů - matek, se častěji objevuje úvaha o uzavření manželství. Není to sice pevně daným pravidlem a některé respondentky uvádějí, že ani do budoucna neplánují uzavření manželství, ale často také doplňují "se současným partnerem". Je asi logické, že stále hledáme pro sebe a své děti to nejlepší, ale životní situace nás nutí myslet realisticky a v pozdějším věku jsme více ochotni slevit ze svých nároků a požadavků na ideálního partnera. A manželství může být, podle mého názoru, takovouto vyšší jistotou a zároveň i důvodem k větší odpovědnosti vůči partnerovi.

Současně považuji za důležité říct, a na výše uvedených příkladech jsem se to pokusila demonstrovat, že kvalita partnerského vztahu nezávisí ani tak na zvoleném typu soužití, ale zejména na osobních a mravních kvalitách obou partnerů. Je velmi pravděpodobné, že páry žijící v harmonickém a šťastném manželství, by podobně kvalitního vztahu dosáhli i při nesezdaném soužití. Naopak některé velmi spokojeně žijící páry v nesezdaném soužití by mohli vstupem do manželství ztratit pro ně důležitý pocit větší svobody a sňatek by mohl být počátkem konce jejich vztahu. Je tedy vždy na konkrétních lidech, jaký způsob soužití jim nejlépe vyhovuje, pokud se na něm dokážou shodnout a vyhovuje jim oběma. Sociální tlak okolí, zejména ze strany rodičů a prarodičů partnerů, by měl toto jejich rozhodnutí respektovat a svůj názor prosazovat, pokud vůbec, tak jen v rozumné míře.

Závěr této kapitoly bych ráda ponechala svým dětem, které se zajímaly o to, co, o čem a proč vlastně píšu. Myslím, že nejen z hlediska sociální pedagogiky je dobré znát názor našich dětí, respektovat je a přemýšlet nad důvody, které jejich mínění utváří.

Rodina z pohledu mé dcery Romanky (13): „Říká se, že rodina je „základ státu“. Co si o tom myslím? Sama nevím, protože je mi pouze 13, moc tomu nerozumím, ale myslím, že je to důležité. Že stát by měly tvořit rodiny, ne jenom jedinci. Je spousta rodin, ale všechny nejsou spokojené jako třeba moje rodina. V dnešní době je spousta rodin rozvedených a děti vyrůstají pouze s jedním nebo s jedním nevlastním rodičem. Rodiče si děti kupují mobily, počítači a tablety. Spousta lidí žije sama, nebo jsou rozvedení a pak třeba celý život stráví sami, což taky asi není dobře. I když uvážím, že spousta lidí spolu žít nemůže, protože si například nerozumí, ale taky myslím, že v našem státu je asi 12 milionu lidí a pochybuju, že si s nikým nemůžu porozumět. Takže ano, chtěla bych mít rodinu, velkou alespoň tři děti a taky bych chtěla, aby mé děti vyrůstali v úplné rodině a aby věděly, že rodina je od toho, aby se vždy měly kam vrátit, aby se mohli vrátit do své milující a šťastné rodiny! A proto mám svoji rodinu ráda a nikdy bych ji nevyměnila!“

Podobnou otázku jsem položila i svému 19-ti letému synovi (maturant na Gymnáziu a Střední zdravotnické škole v Kyjově) a poprosila jej o napsání vlastního názoru na toto téma.

Lukáš: Co je podle mě rodina? Myslím, že je to základní společenská jednotka, která plní určité funkce. Od ekonomické, kdy by měl alespoň jeden rodič vydělávat peníze na obživu, přes výchovnou, kdy se rodiče snaží, aby dítě alespoň trochu pochytilo, podle nich, ty správné zásady, podle kterých by se měli řídit. Dále je tu funkce reprodukční, která spočívá ve „výrobě“ dětí a nakonec funkce psychologické. Také existuje více druhů rodin, úzký rodinný kruh podle mě tvoří muž, žena a děti. Do širšího patří už i příbuzní, počínaje tetami a strýci, konče babičkami, prababičkami, atd. pak sem také samozřejmě jsou rodiny neúplné, tvořené jedním rodičem (většinou ženou) a dítětem. Dříve jsem si myslel, že rodina by měla být oboustranně prospěšné soužití, kdy by si měli partneři vzájemně vyhovět. Dnes, začínám mít pocit, že jsem se mýlil. Na naší rodině zjišťuji, že je vztah mezi partnery založen na spíše na kompromisech a cestách menšího zla, než na nějakých více prospěšných dohodách. Nevím, jestli je to ekonomickou situací, stresem, vysokou pracovní zatížeností nebo jen jakýmsi postupným ochlazením a „opotřebováním“ vztahu. Z toho také vyplývá vysoká rozvodovost. Možná se ale ani nedivím. Je to jakýsi trend dnešní moderní doby, bourat základy, nahradit funkční věci věcmi novými, ale ne vždy funkčními. Není to ale nezodpovědnost? Pro mě osobně je rodina velmi důležitá, protože jen díky rodině mám úctu k jiným lidem. A bez úcty k ostatním nemůžeme být plnohodnotným člověkem.

ZÁVĚR

Současná podoba rodiny a partnerského soužití je výsledkem vývoje a nutně odráží proměny moderní společnosti. Po dlouhá staletí běžné soužití několika generací, vzájemná pomoc, péče o děti i nejstarší členy rodiny se postupně mění. Současná rodina je rodinou nukleární, skládající se s rodičů a dětí, vzájemné rodinné vazby jsou často omezeny na několik setkání do roka. Dříve běžné manželské soužití začíná být nahrazována nesezdaným soužitím partnerů, a to nikoli pouze partnerů rozvedených, ale stále častěji i dosud svobodných. Zvláště ve velkých městech se objevuje stále více domácností jednotlivců, tzv. singles. A opět se nejedná, jako tomu bylo dříve, pouze o domácnosti seniorů, ale často mladých a dosud svobodných lidí, pracovně úspěšných a ekonomicky nadstandardně zabezpečených.

V teoretické části práce jsem popsala postavení rodiny v současné společnosti a její proměny od rodiny tradiční, přes rodinu moderní, až po rodinu postmoderní. Typickými znaky současné rodiny je zvýšení věku matek - prvorodiček, snížení počtu narozených dětí a nárůst počtu dětí narozených mimo manželství. Poslední jmenovaná skutečnost souvisí s odklonem zejména mladších partnerů od tradiční instituce manželství a častější než dříve preferenci nesezdaného soužití, a to i po narození dětí. I přes uvedené změny v pojetí současné rodiny zůstává zachována nutnost zabezpečení jejích základních funkcí, jakými jsou například reprodukční, ekonomická, emocionální nebo výchovná a socializační.

Druhá část práce je věnována srovnání právních předpisů, které upravují jednotlivé formy soužití, tedy především zákona o rodině ve vztahu k manželskému soužití. Nesezdané soužití není v českém právním řádu zvlášť upraveno, majetkové vztahy partnerů se řídí příslušnými ustanoveními občanského zákoníku, sociální problematika potom zákony upravujícími sociální zabezpečení. Významnými právními předpisy, které prostupují všemi typy partnerského soužití a životem rodiny jsou Úmluva o právech dítěte a zákon o sociálně - právní ochraně dětí. V současné postmoderní společnosti jsou také respektována práva na společný život dvou osob stejného pohlaví, jak o tom svědčí právní úprava registrovaného partnerství.

Jednotlivé formy soužití jsou podrobně srovnány ve třetí kapitole, kde jsou popsány výhody manželství i možné důvody upřednostnění nesezdaného soužití. Pokusila jsem se ukázat, že velmi záleží na vzájemném vztahu partnerů, který může být vydařený nebo naopak neuspokojivý bez ohledu na zvolenou formu soužití.

V praktické části práce jsem se pokusila využít poznatků sociální pedagogiky při testování v úvodu stanovených hypotéz. Jak ukazují výsledky mého šetření formou rozhovorů, partneři žijící v menších obcích a respondenti středního a vyššího věku upřednostňují manželství jako nejvhodnější typ společného soužití. Naopak mladí lidé a zejména pak ti, kteří žijí ve větších městech preferují spíše začátek vztahu formou nesezdaného soužití. Uzavření manželství plánují v budoucnosti, až získají větší ekonomickou jistotu a samostatnost, často také v souvislosti s plánovaným rodičovstvím a narozením dítěte.

Při zpracování své práce jsem kromě studia literatury a využití svých poznatků z provedeného výzkumného šetření, zužitkovala zkušenosti získané při své odborné praxi v nízkoprahovém klubu v Kyjově. Je určen pro děti a mládež "bez omezení věku", ale prakticky do něj dochází žáci druhého stupně základních škol a učilišť. Denní návštěvnost se pohybuje v průměru kolem 30 klientů, návštěvníky a současně také klienty jsou děti z rozvrácených manželství, s matkou samoživitelkou a děti z azylového domu pro matky s dětmi. Mají podobné osudy a tak si zde snáze najdou kamarády. Děti jsou v klubu rády z důvodu, že je zde počítač, který v rodině často chybí, a mohou ho využít nejen k plnění svých školních úkolů, ale i ke hrám a psaní si s kamarády. V dnešní době je pro ně důležité být aktivní na sociálních sítích, což přispívá k jejich integraci do školního kolektivu. Dětem se zde věnují dvě pedagogicky vzdělané vychovatelky a musím říct, že právě tato práce je jednou z možností, o které bych po úspěšném ukončení svého studia ráda uvažovala.

POUŽITÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., v platném znění

Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., v platném znění

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., v platném znění

Úmluva o právech dítěte zákon č. 104/1991Sb., v platném znění

Zákon o registrovaném partnerství č. 115/2006 Sb., v platném znění

Zákon o daních z příjmů č. 586/1992 Sb., v platném znění

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

HARTL P., HARTLOVÁ H., Psychologický slovník, Praha, Portál 2000, ISBN 978-80-7367-569-1, 776 stran

HATÁK V., HANÁKOVÁ V., Domácí právník – první pomoc v oblasti práva, Pardubice, May Day 2007, ISBN 978-80-86986-34-0, 287 stran

HAVLÍK R., KOŤA J., Sociologie výchovy a školy, Praha, Portál 2011, ISBN 978-80-262-0042-0, 176 stran

HELUS Z., Sociální psychologie pro pedagogy, Praha, Grada 2006, ISBN 978-80-247-1168-3, 288 stran

HRUŠÁKOVÁ M., KRÁLÍČKOVÁ Z., České rodinné právo, Brno, Doplněk 1998, ISBN 80-7239-003-1, 314 stran

KLABOUC J., Manželství a rodina v minulosti, Praha, Orbis 1962, ISBN 11-080-62, 282 stran

LANGMEIER J., MATĚJČEK Z., Psychická deprivace v dětství, Praha, Karolinum 2011, ISBN 978-80-246-1983-5, 400 stran

MATĚJČEK Z., DYTRYCH Z., Nevlastní rodiče a nevlastní děti, Praha, Grada 1999, ISBN 80-7169-897-0, 144 stran

MATOUŠEK O., Rodina jako instituce a vztahová síť, Praha, Slon 2003, ISBN 80-86429-19-9, 162 stran

MATOUŠEK O. a kol., Sociální služby, Praha, Portál 2007, ISBN 978-80-7367-310-9, 184 stran

MOŽNÝ I., Sociologie rodiny, Praha, Slon 2002, ISBN 80-86429-05-9, 248 stran

PLAŇAVA I., Manželství a rodiny - struktura, dynamika, komunikace, Brno, Doplněk 2000, ISBN 80-7239-039-2, 296 stran

PRŮCHA J., WALTEROVÁ E., MAREŠ J., Pedagogický slovník, Praha, Portál 1995, ISBN 80-7178-029-4, 293 stran

SINGLY FRANCOIS DE, Sociologie současné rodiny, Praha, Portál 1999, ISBN 80-7178-249-1, 128 stran

SOBOTKOVÁ I., Psychologie rodiny, Praha, Portál 2001, ISBN 80-7178-559-8, 174 stran

Časopisecké články

Sociologický časopis, Praha, Sociologický ústav AV ČR, 2006, č. 1/2006

Deník právo – Magazín deníku Právo (samostatně neprodejný výtisk)

Internetové zdroje

Návrh zákona, [online, cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=2&T=359>

Český statistický úřad, neúplné rodiny [online, cit. 2013-01-20]. Dostupný z: www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam02012013analyza13.doc

Nízkoprahový klub Wu-Wej [online, cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.kyjov.caritas.cz/sluzby/nizkoprahovy-klub-wu-wej/>

Občanský zákoník č. 89/2012 Sb [online, cit. 2013-01-20]. Dostupný z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>

Fenomén singles - máme se ho bát? [online, cit. 2013-03-15]. Dostupné z: www.prozeny.cz/magazin/sex-a-vztahy/laska-a-vztahy/7999-fenomen-singles-mame-se-ho-bat

Právní poměry druha a družky, [online, cit. 2013-03-09]. Dostupné z :www.epravo.cz

Sociologický časopis, [online,cit.2013-03-15] Dostupný z: <http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/39-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-1-2006/695>

Elektronická verze ASPI

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1: Počty uzavřených registrovaných partnerství v jednotlivých letech	51
Graf č.1: Město Kyjov - počty párů žijících v jednotlivých typech soužití	55
Graf č.2: Obec Ježov - počty párů žijících v jednotlivých typech soužití	55
Graf č.3: Svatobořice – Místřín - počty párů žijících v jednotlivých typech soužití	55

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Počty rozvodů podle doby trvání manželství

Příloha PII: Živě narození podle věku matky a legitimacy

Příloha PIII: Shrnutí získaných výsledků výzkumu

Příloha PI: Počty rozvodů podle doby trvání manželství

[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/F00036926F/\\$File/1413121109.xls](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/F00036926F/$File/1413121109.xls)

tabulka autorky dle dat Českého statistického úřadu

Rozvody podle délky trvání manželství

	1993	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011
Rozvody celkem	30 227	31 135	29 704	31 288	31 300	29 133	30 783	28 113
Doba trvání								
0	283	210	0	187	341	307	254	235
1 - 4	8 987	8 272	6 311	5 347	5 656	5 453	5 775	5 123
5 – 9	8 143	8 789	7 813	6 852	6 573	5 925	6 132	5 675
10 – 14	4 797	5 180	6 180	6 089	5 148	4 771	4 997	4 440
15 a více	8 017	8 684	9 400	12 183	13 582	12 677	13 625	12 640

Příloha PII: Živě narození podle věku matky a legitimacy

[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/9A0049EA78/\\$File/0001120412.xls](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/9A0049EA78/$File/0001120412.xls)

tabulka autorky dle dat Českého statistického úřadu

Živě narození podle věku matky a legitimacy

Věk matky	Celkem			V manželství			Mimo manželství		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Celkem	118 348	117 153	108 673	72 394	69 989	63 252	45 954	47 164	45 421
19	1 594	1 603	1 434	207	179	124	1 387	1 424	1 310
20	2 195	2 115	1 946	420	343	262	1 775	1 772	1 684
21	2 799	2 637	2 256	710	595	427	2 089	2 042	1 829
22	3 061	3 014	2 711	1 005	951	747	2 056	2 063	1 964
23	3 639	3 481	3 162	1 491	1 365	1 104	2 148	2 116	2 058
24	4 255	4 205	3 872	2 016	1 899	1 672	2 239	2 306	2 200
25	5 359	5 076	4 520	2 949	2 699	2 209	2 410	2 377	2 311
26	6 602	6 166	5 652	3 988	3 580	3 152	2 614	2 586	2 500
27	7 575	7 260	6 712	4 956	4 488	4 023	2 619	2 772	2 689
28	8 667	8 547	7 682	5 888	5 724	4 951	2 779	2 823	2 731
29	10 058	9 139	8 328	7 031	6 287	5 583	3 027	2 852	2 745
30	10 712	10 062	8 699	7 578	6 925	5 872	3 134	3 137	2 827
31	10 066	10 062	8 912	7 125	7 006	6 017	2 941	3 056	2 895
32	9 129	9 157	8 676	6 501	6 411	5 969	2 628	2 746	2 707
33	7 741	7 962	7 613	5 513	5 509	5 174	2 228	2 453	2 439
34	6 492	6 613	6 347	4 412	4 468	4 242	2 080	2 145	2 105
35	5 132	5 684	5 360	3 464	3 719	3 491	1 668	1 965	1 869
36	3 668	4 235	4 311	2 387	2 708	2 834	1 281	1 527	1 477
37	2 503	2 985	3 121	1 637	1 857	1 969	866	1 128	1 152

Příloha PIII: Shrnutí získaných výsledků výzkumu

1) Respondentem je:	žena	66
	muž	9
2) Věk:	do 20 let	1
	20 - 30 let	43
	30 - 40 let	27
	40 - 50 let	4
	více než 50 let	0
3) Dosažené vzdělání:	základní	4
	vyučen	19
	středoškolské	40
	vysokoškolské	12
4) Rodinný stav:	vdaná/ženatý	53
	nesezdané soužití	13
	registrované partnerství	0
	rozvedená/ý	9
5) Počet dětí v současné době:	0	0
	1	39
	2	26
	3	7
	4 a více	3

6) Plánovaný počet dětí v budoucnu:	0	0
	1	28
	2	27
	3	18
	4 a více	2
7) Jste-li v nesezdaném soužití, máte v úmyslu uzavřít sňatek		
Ano	5	Ne 8
8) Jste-li rozvedená/ý máte v úmyslu uzavřít sňatek		
Ano	3	Ne 6
9) Jste věřící		
Ano	26	Ne 49
10) Pokud jste uzavřeli (i v minulosti) sňatek:	církevní	27
	občanský	39
11) Řešení bydlení:	vlastní byt (dům)	51
	nájemní bydlení	10
	u rodičů (jednoho z partnerů)	14
12) Město nebo obec, ve které s rodinou žijete:		
	do 1.000 obyvatel	25
	do 2.000 obyvatel	25
	do 5.000 obyvatel	0
	do 10.000 obyvatel	25
	nad 10.000 obyvatel	0